

VISOKA ŠOLA ZA VARSTVO OKOLJA

DIPLOMSKO DELO

**VPLIV TURIZMA IN REKREACIJE NA PROSTOŽIVEČE
ŽIVALI NA OBMOČJU POHORJA**

EVA VELUNŠEK

VELENJE, 2018

VISOKA ŠOLA ZA VARSTVO OKOLJA

DIPLOMSKO DELO

**VPLIV TURIZMA IN REKREACIJE NA PROSTOŽIVEČE
ŽIVALI NA OBMOČJU POHORJA**

EVA VELUNŠEK
Varstvo okolja in ekotehnologije

Mentorica:izr. prof. dr. Irena Mrak

VELENJE, 2018

Na podlagi Diplomskega reda izdajam naslednji

SKLEP O DIPLOMSKEM DELU

Študentka Visoke šole za varstvo okolja **Eva Velunšek** lahko izdela diplomsko delo z naslovom v slovenskem jeziku:

Vpliv turizma in rekreacije na prstoživeče živali na območju Pohorja.

Naslov diplomskega dela v angleškem jeziku:

Impact of tourism and recreation on wildlife in the area of Pohorje.

Mentorica: **izr. prof. dr. Irena Mrak**

Diplomsko delo mora biti izdelano v skladu z Diplomskim redom VŠVO.

Pouk o pravnem sredstvu: zoper ta sklep je dovoljena pritožba na Senat VŠVO v roku 8 delovnih dni od prejema sklepa.

Doc. dr. Boštjan Pokorny
dekan

Visoka šola za varstvo okolja

Trg mladosti 7 | 3320 Velenje

t: 03 898 64 10 | f: 03 89864 13 | e: info@vsvo.si

www.vsvo.si

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisani/a Eva Velunšek, vpisna številka 34120048, študent/ka visokošolskega strokovnega študijskega programa Varstvo okolja in ekotehnologije, sem avtor/ica diplomskega dela z naslovom

Vpliv turizma in rekreacije na prostoživeče živali na območju Pohorja,
ki sem ga izdelal/a pod:

- mentorstvom izr. prof. dr. Irene Mrak
- somentorstvom /

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo moje avtorsko delo, torej rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela;
- oddano delo ni bilo predloženo za pridobitev drugih strokovnih nazivov v Sloveniji ali tujini;
- so dela in mnenja drugih avtorjev, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu z navodili VŠVO;
- so vsa dela in mnenja drugih avtorjev navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu z navodili VŠVO;
- se zavedam, da je plagiatorstvo kaznivo dejanje;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in moj status na VŠVO;
- je diplomsko delo jezikovno korektno in da je delo lektoriral/a dipl.anglistka in dipl.slovenistka Jasmina Odorčič;
- dovoljujem objavo magistrskega dela v elektronski obliki na spletni strani VŠVO;
- sta tiskana in elektronska verzija oddanega dela identični.

Datum: 20. 8. 2018

Podpis avtorja/ice: _____

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorici, izr. prof. dr. Ireni Mrak, za vse nasvete, trud, potrpežljivost in pomoč, ki mi jo je skozi proces nastajanja diplomskega dela nudila.

Zahvaljujem se moji družini in fantu za vso podporo ter prijateljici Brigiti za vso pomoč ter spodbudo, saj brez nje ne bi uspela doseči zastavljenih ciljev.

Posebno pa sem hvaležna tudi g. Zdravku Miklašiču z Zavoda za gozdove Slovenije, območne enote Slovenj Gradec, ki mi je skozi proces pisanja diplomskega dela pomagal in mi vedno priskočil na pomoč, ter vsem ostalim, ki so na kakršen koli način sodelovali pri nastajanju diplomskega dela.

IZVLEČEK

Namen diplomskega dela je bil raziskati vplive turizma in rekreacije na prostoživeče živali na območju Pohorja ter ugotoviti, kakšne ukrepe bi bilo potrebno izvesti, da bi se negativni vplivi zmanjšali, morebiti celo preprečili. V diplomskem delu so opisane prostoživeče živali na Pohorju in vpliv turizma ter rekreacije na njih. Diplomsko delo je sestavljeno iz teoretičnega in praktičnega dela. V teoretičnem delu je opisano Pohorje in oblike rekreacije, ki se na omenjenem območju izvajajo. Predstavljene so vrste prostoživečih živali, lovstvo na tem območju in vpliv turizma in rekreacije na prostoživeče živali. V praktičnem delu so predstavljeni rezultati terenskega dela, s katerim smo ugotavljali dejanske vplive turizma in rekreacije na obravnavanem območju. Podani so tudi predlogi ukrepov za zmanjšanje negativnih vplivov rekreacije na prostoživeče živali. Na območju Pohorja se izvajajo različne oblike rekreacij, kot so smučanje, pohodništvo, gorsko kolesarjenje in vožnja z motornimi vozili (štirikolesniki, motokros motorji, motorne sani...). S turizmom in z vsemi oblikami rekreacij pa vplivamo na naravno okolje, še posebej na vegetacijo in prostoživeče živali. Z razvojem turizma posegamo v njihov življenjski prostor. Gorsko kolesarjenje, pohodništvo, turno smučanje, najbolj pa vožnja z motornimi vozili povzročajo nemir in stres živalim, kar je za nekatere izmed njih lahko tudi usodno. Če želimo zmanjšati te negativne vplive s strani turizma in rekreacije, moramo uvesti ukrepe, tako na zakonodajni ravni, kot predvsem na terenu. Obiskovalce, ki izvajajo različne oblike rekreacije, bi bilo potrebno bolje informirati o prostoživečih živalih, ki jih lahko srečajo in jih poučiti o bontonu ter obnašanju, ki sta primerna za naravno okolje nasploh še posebej pa za obravnavano območje Pohorja.

Ključne besede: turizem, rekreacija, prostoživeče živali, negativni vplivi, Pohorje

ABSTRACT

The aim of the diploma thesis was to study the impacts of tourism and recreation on wildlife in the area of Pohorje and to find out what measures should be taken to reduce these negative impacts, possibly even prevent them. The thesis describes free-living animals at Pohorje and the influence of tourism and recreation on them. The thesis consists of the theoretical and practical part. The theoretical part describes Pohorje and the types of recreation, carried out in the mentioned area. Free-living animal species and hunting in this area are introduced. The impacts of tourism and recreation on free-living animals in general are also described. In the practical part, the actual impacts of tourism and recreation considering the area are presented. There are also given the suggestions for measures of reducing the negative effects of recreation on free-living animals. Different forms of recreation, such as skiing, hiking, mountain biking and driving with motor vehicles (quad bikes, motocross bikes, snowmobiles) are performed in the Pohorje area. With tourism and with all forms of recreation we influence the natural environment, especially vegetation and free-living animals. With the development of tourism we are intervening in their habitat. Hiking, ski touring and, most of all, driving with motor vehicles, causes restlessness and stress to the animals, which can also be fatal for some of them. If we want to decrease these negative effects from tourism and recreation we have to initiate some measures, both in the field of legislation, and especially on the terrain. Visitors and tourists should be better informed about the wildlife here also awareness should be raised about the good practices and how to behave in natural environments in general and especially for the considered Pohorje region.

Keywords: tourism, recreation, free-living animals, negative impacts, Pohorje

KAZALO

1 UVOD	1
1.1 OPREDELITEV PROBLEMA	1
1.2 NAMEN IN CILJI	2
1.3 METODE DELA	3
1.4 HIPOTEZE	3
2 PREDSTAVITEV OBRAVNAVANEGA OBMOČJA	4
2.1 NARAVNOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI POHORJA	5
2.2 VAROVALNI REŽIMI NA OBMOČJU POHORJA	8
2.2.1 Zavarovana območja.....	8
2.2.2 Naravne vrednote	8
2.2.3 Območja NATURA 2000	9
2.3 DRUGE OBLIKE VAROVANJA	9
3 PROSTOŽIVEČE ŽIVALI NA POHORJU	12
3.1 Prostoživeče živali na Pohorju:	12
3.1.1 Srnjad (<i>Capreolus capreolus</i>).....	12
3.1.2 Jelenjad (<i>Cervus elaphus</i>).....	12
3.1.3 Gams (<i>Rupicapra rupicapra</i>)	13
3.1.4 Divji petelin (<i>Tetrao urogallus</i>)	13
3.1.5 Koconoge kure (<i>Galliformes</i>).....	14
3.1.6 Lisica (<i>Vulpes vulpes</i>)	14
3.1.7 Medved (<i>Ursus arctos</i>)	14
3.2 LOVSTVO NA OBMOČJU POHORJA	14
3.2.1 Lovišča	15
3.2.2 Mirne cone, pasišča, krmišča.....	15
4 PODROČNA ZAKONODAJA V SLOVENIJI	17
4.1 ZAKON O OHRANJANJU NARAVE	17
4.1.1 Uredba o prepovedi vožnje z vozili v naravnem okolju	17
4.1.2 Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah	18
4.2 ZAKON O PLANINSKIH POTEH	18
4.3 ZAKON O GOZDOVIH	18
4.4 ZAKON O DIVJADI IN LOVSTVU	19

5 TURIZEM IN REKREACIJA NA OBMOČJU POHORJA	20
5.1 OBLIKE TURIZMA IN REKREACIJE NA OBMOČJU POHORJA.....	20
5.1.1 Rekreacije.....	20
5.1.2 Športne aktivnosti.....	21
5.1.3 Adrenalinska in avanturistična doživetja	21
5.1.4 Območja namenjena druženju in prireditvam.....	22
5.2 TURISTIČNE ZNAMENITOSTI POHORJA.....	22
5.2.1 SGERNOVA SMREKA.....	23
5.2.2 ČRNI VRH	23
5.2.3 RIBNIŠKO JEZERO	23
5.2.4 MUZEJ GRUBELNIK.....	24
5.2.5 MUZEJ GOZDARSTVA LEPŠEK	24
5.2.6 LOBNICA NA POHORJU	24
5.2.7 SLAP VELIKI ŠUMIK.....	24
5.2.8 ČRNO JEZERO.....	25
5.2.9 LOVRENŠKA JEZERA.....	25
5.3 RAZVOJ TURIZMA NA POHORJU	25
5.4 TURISTIČNE PONUDBE NA POHORJU.....	26
5.4.1 Severni in vzhodni del Pohorja.....	27
5.4.2 Južni del Pohorja.....	27
5.4.3 Zahodni del Pohorja	28
5.5 ANALIZA TURISTIČNIH PRIHODOV IN NOČITEV.....	28
6 VPLIV TURIZMA IN REKREACIJE NA PROSTOŽIVEČE ŽIVALI.....	33
6.1 VPLIV ZIMSKEGA TURIZMA IN REKREACIJE NA PROSTOŽIVEČE ŽIVALI.....	34
6.2 VPLIV POLETNEGA TURIZMA IN REKREACIJE NA PROSTOŽIVEČE ŽIVALI	35
6.3 CESTNA INFRASTRUKTURA IN NJEN POTENCIALNI VPLIV NA DIVJAD	36
6.4 NEKATERE DOSEDANJE UGOTOVITVE O UČINKIH TURIZMA IN REKREACIJE	36
7 REZULTATI	37
8 RAZPRAVA	40
9 SKLEP	43
10 POVZETEK.....	44
11 SUMMARY.....	45
12 VIRI IN LITERATURA.....	46

KAZALO SLIK

Slika 1: Pozitivne lastnosti turizma.....	1
Slika 2: Zemljevid občin na območju Pohorja.....	4
Slika 3: Karta območij Natura 2000.....	9
Slika 4: Gozdovi s posebnim namenom (gozdni rezervati) in varovalni gozdovi na območju Pogorja.....	10
Slika 5: Dejanska raba kmetijskih zemljišč na Pohorju.....	10
Slika 6: Gamsi na pašnji v Občini Mislinja (Kozjak) (foto: E. Velunšek, 2017).....	13
Slika 7: Karta lovišč v Pohorskem lovsko upravljavskem območju. Vir: ZGS, OE Slovenj Gradec, 2016.....	15
Slika 8: Karta rekreacijskih območij.....	22
Slika 9: Črni vrh na Pohorju (foto: E. Velunšek, 2016).....	23
Slika 10: Ribniško jezero (foto: E. Velunšek, 2016).....	23
Slika 11: Lobnica na Pohorju (foto: M. Kacafura, 2017).....	24
Slika 12: Lovrenška jezera (foto: E. Velunšek, 2018).....	25

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Prihodi domačih turistov v občinah Hoče-Slivnica, Ruše, Mislinja, Dravograd, Zreče, Slovenj Gradec in Prevalje (Vir: Statistični urad RS, 2017).....	28
Graf 2: Prenositve domačih turistov v občinah Hoče-Slivnica, Ruše, Mislinja, Dravograd, Zreče, Slovenj Gradec in Prevalje (Vir: Statistični urad RS, 2017).....	29
Graf 3: Prihodi tujih turistov v občinah Hoče-Slivnica, Ruše, Mislinja; Dravograd, Zreče, Slovenj Gradec in Prevalje (Vir: Statistični urad RS, 2017).....	29
Graf 4: Graf 4: Prenositve tujih turistov v občinah Hoče-Slivnica, Ruše, Mislinja, Dravograd, Zreče, Slovenj Gradec in Prevalje (Vir: Statistični urad RS, 2017).....	30
Graf 5: Prihodi domačih turistov v občinah Hoče-Slivnica, Ruše, Mislinja, Dravograd, Zreče, Slovenj Gradec in Prevalje za leto 2017 (Vir: Statistični urad RS, 2017).....	30
Graf 6: Prenositve domačih turistov v občinah Hoče-Slivnica, Ruše, Mislinja, Dravograd, Zreče, Slovenj Gradec in Prevalje za leto 2017 (Vir: Statistični urad RS, 2017).....	31
Graf 7: Prihodi tujih turistov v občinah Hoče-Slivnica, Ruše, Mislinja, Dravograd, Zreče, Slovenj Gradec in Prevalje za leto 2017 (Vir: statistični urad RS, 2017).....	31
Graf 8: Prenositve tujih turistov v občinah Hoče-Slivnica, Ruše, Mislinja, Dravograd, Zreče, Slovenj Gradec in Prevalje za leto 2017 (Vir: Statistični urad RS, 2017).....	32

1 UVOD

1.1 OPREDELITEV PROBLEMA

Turizem je v zadnjem času postal ena izmed vodilnih ekonomskih panog v svetu. Danes lahko turizem postavimo ob bok avtomobilski, prehrambeni in celo naftni industriji, saj turizem predstavlja enega glavnih virov dohodka tako v državah v razvoju, kot tudi v ostalih. Turizem na svetovni ravni ima mnoge pozitivne vplive na družbo, med njimi so nove poslovne priložnosti in številna nova delovna mesta ter tudi neposredne povezave z doprinosi v ostalih sektorjih, vse od kmetijstva pa do telekomunikacijskih dejavnosti (Medmrežje 1).

Slika 1: Pozitivne lastnosti turizma.

Vir: Medmrežje 1.

Turizem je za države, ki so v razvoju, in tudi za vse ostale zelo pomemben, saj predstavlja enega izmed glavnih virov dohodka. Slika 1 prikazuje pozitivne lastnosti turizma. Razvoj turizma predstavlja nove poslovne priložnosti, odpira številna delovna mesta, pomemben pa je tudi gospodarski doprinos. Rekreacija in turistične dejavnosti imajo poleg pozitivnih vplivov, kot sta gospodarski doprinos in blagodejni vpliv na zdravje ljudi, tudi mnoge negativne lastnosti. Na podlagi različnih turističnih dejavnosti so se mnoga območja, da bi privlačila turiste, preoblikovala in spremenila naravne značilnosti ter svojo prvotno obliko. Vsak človekov vpliv ima večinoma negativne vplive na naravo; med drugim ljudje s svojimi dejavnostmi v okolje vnašamo tudi neavtohtone vrste in s tem porušimo naravno ravnovesje.

Poleg tega turizem škoduje okolju tudi z odpadki, ki so vneseni v naravo, z vandalizmom in plašenjem živali, povzroči pa lahko tudi erozije in požare. Posledica turizma je tudi povečan promet, ki povzroča onesnaževanje zraka, vode in tal. Zaradi širjenja turističnih destinacij je potrebno zgraditi nove turistične objekte, zaradi česar se zazidavajo naravni habitati in se odvzema okolje tako živalim kot tudi domačinom (Medmrežje 2).

Turizem nima tolikšnih neposrednih in opaznih negativnih vplivov, kot jih imata na primer rudarstvo in industrija, vseeno pa ti vplivi niso zanemarljivi. Negativni učinki turizma so onesnaževanje zraka in vode, povečanje hrupa, spreminjanje naravnega okolja, zmanjšana

raba lokalnih virov, uničevanje naravnih ekosistemov, negativni vplivi na domorodne vrste in povečano število odpadkov (Rodgers, 2001, 69).

Območja, ki postanejo zanimiva za turiste, pogosto trpijo zaradi povečanega hrupa v okolju, kar vpliva na živali v tem smislu, da jim povzroča dodaten stres. Živali postanejo nemirne, pogosto jih turisti tudi preganjajo in plašijo, zaradi izvajanja različnih športov, ki so povezani z motornimi vozili. Veliko turističnih destinacij je lociranih v sorazmerno ohranjenem naravnem okolju, zaradi česar turisti velikokrat motijo prostoživeče vrste, med drugim tudi vrste, ki so zavarovane.

Upravljanje z divjadjo v Sloveniji ureja Zakon o divjadi in lovstvu (Uradni list RS, št. 16/04, 120/06 – odl. US, 17/08 in 46/14 – ZON-C). Stanje divjadi v Sloveniji je na splošno ugodno. V populacijah divjih živali je ohranjena biotska pestrost in tudi prehranska baza vrste višjih trofičnih nivojev (kjer so te prisotne) (Medmrežje 3).

Pohorje je pogorje v severovzhodnem delu Slovenije, veliko 840 km²; pokriva ga 75 % gozda. Omenjeno pogorje spada med posebna zavarovana območja Natura 2000, ki sta ji podlagi evropska Direktiva o pticah in Direktiva o habitatih. Prav tako leži Pohorje znotraj prostora, ki ga opredeljuje Alpska konvencija. Narava Pohorja je zelo raznolika, kar se kaže v številnih gozdovih, traviščih in vodnih okoljih. Različna življenjska okolja nudijo odlične bivanjske razmere mnogim živalskim in rastlinskim vrstam. Ima dobre prometne povezave in je zaradi bližine večjih mest izredno priljubljeno športno - turistično območje. Pozimi je na Pohorju najbolj priljubljeno smučanje in ostali zimski športi, poleti pa pohodništvo (Gulič in sod. 2011, 159-160).

Pohorje je kot turistična in rekreacijska destinacija za turiste izredno zanimiva. Zaradi čudovite narave in mnogih živalskih vrst se veliko turistov odloči čas preživeti na tem območju. Turistične dejavnosti in oblike rekreacije na Pohorju so zelo raznolike, zato lahko vsak najde nekaj, kar ustreza njegovim interesom. Posledica tako raznolikih turističnih in rekreacijskih ponudb so vsekakor negativni vplivi na naravo Pohorja. Ti vplivi so podrobneje opisani v naslednjih poglavjih.

1.2 NAMEN IN CILJI

Namen diplomskega dela je ugotoviti zastopanost turizma in oblik rekreacije na območju Pohorja ter opredeliti njune vplive na prostoživeče živali. Rekreacija in druge turistične dejavnosti na Pohorju posredno in neposredno vplivajo na prostoživeče živali, večinoma v negativnem smislu. Na podlagi tega smo poskušali ugotoviti morebitne pozitivne in predvsem negativne vplive teh dejavnosti na prostoživeče živali in oblikovati predloge za rešitev tega problema.

V teoretičnem delu so moji cilji:

- predstaviti negativne vplive turizma na prostoživeče živali na splošno,
- predstaviti območje Pohorja in njegove naravne značilnosti in
- ugotoviti, kateri ukrepi za zmanjševanje negativnih vplivov turizma se na Pohorju že izvajajo.

V praktičnem delu pa so moji cilji:

- s pomočjo intervjujev z lovci in gozdarji tega območja ugotoviti negativne vplive turizma in rekreacije na prostoživeče živali na Pohorju,
- predlagati različne ukrepe, ki bi poleg že obstoječih še dodatno pripomogli zmanjšati negativne vplive turizma na prostoživeče živali in
- ugotoviti oblike turizma in rekreacije ter njihovo prostorsko zastopanost in opredeliti skupine divjadi, ki so na Pohorju najbolj značilne.

1.3 METODE DE LA

Pri izdelavi diplomskega dela sem v teoretičnem delu uporabila deskriptivno metodo dela, s katero sem preučila domačo in tujo literaturo izbrane teme. S pomočjo pridobljenih virov in literature sem predstavila naravne značilnosti Pohorja, ugotovila negativne posledice turizma na prostoživeče živali in raziskala, kateri ukrepi za zmanjšanje negativnih vplivov se morebiti izvajajo že sedaj.

V praktičnem delu je uporabljena metoda intervjuja. Intervju sem izvedla na terenu v obliki razgovora z intervjuvanci. Gre za delno strukturiran intervju, saj sem si večino vprašanj pripravila vnaprej. S pomočjo intervjuja z gozdarji in lovci, sem ugotovila, katere vplive turizma in rekreacije na prostoživeče živali na omenjenem območju prepoznajo strokovnjaki. S pomočjo podatkov, ki sem jih pridobila, sem oblikovala predloge ukrepov, ki lahko pomagajo zmanjšati ali preprečiti negativne vplive.

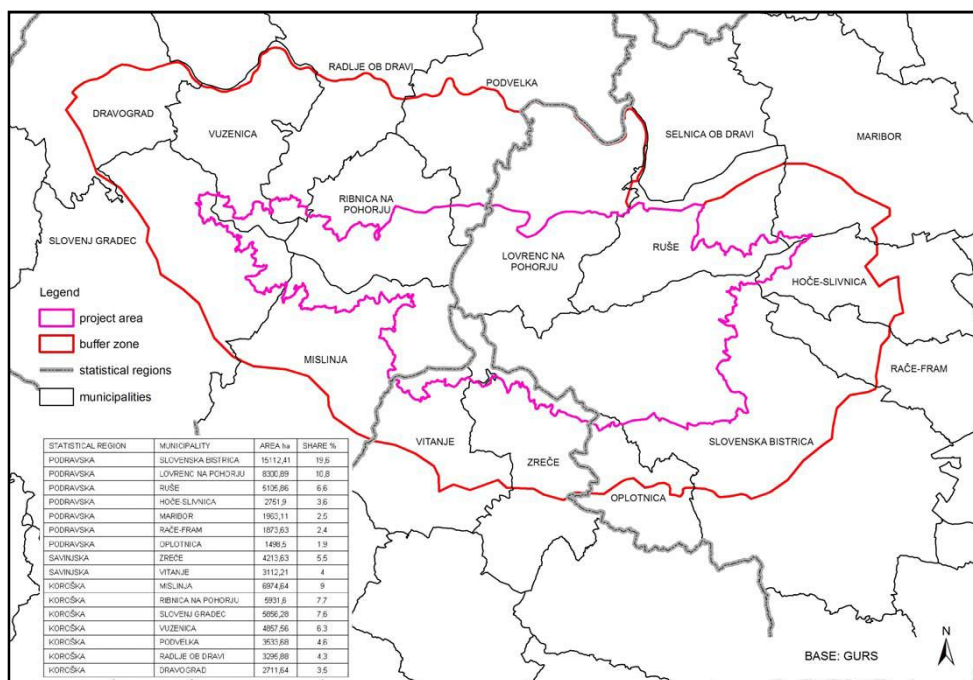
1.4 HIPOTEZE

(H1) V zimskem času sta turizem in rekreacija za prostoživeče živali bolj moteča, kot tovrstne aktivnosti v poletnem času.

(H2) Vožnja z motornimi vozili (motokros motorji, štirikolesniki, motorne sani itd.) predstavlja največjo grožnjo prostoživečim živalim in tudi ostalim delom naravnega okolja.

2 PREDSTAVITEV OBRAVNAVANEGA OBMOČJA

Pohorje obsega 840 km². Razteza se med reko Dravo na severu in Dravsko-Ptujskim poljem na jugu, na zahodu sega do Dravograda in Slovenj Gradca, na vzhodu do Maribora in na jugu do Slovenskih Konjic (Medmrežje 6).

Slika 2: Zemljevid občin na območju Pohorja.

Vir: (Medmrežje 7).

Osrednji del Pohorja je planotast. Njegovi najvišji vrhovi so Črni vrh (1543 m), Velika Kopa na Kopah (1542 m), Mala Kopa (1524 m), Rogla (1517 m), Žigartov vrh (1347 m), Klopni vrh (1340 m) in Veliki vrh (1344 m). Zahodno Pohorje je kopasto sleme nad Slovenj Gradcem, med Mislinjsko grapo, Roglo in Planinko (1392 m). Severni del Pohorja zaznamuje Ribniško-lovrenško podolje, ki ga sestavljajo miocenske usedline nekdanjega Panonskega morja. Na južnem in jugovzhodnem obrobju so Podpohorske gorice. Tu sta se zaradi prisojne lege, nižjih nadmorskih višin, ustreznih naklonov in ugodnih prometnih razmer razvila sadjarstvo in vinogradništvo. Različni deli pogorja so poimenovani po bližnjih krajih, in sicer Mariborsko Pohorje, Zreško Pohorje, Slovenjgraško Pohorje in Ribniško Pohorje (Medmrežje 6).

Pohorje je zadnje višje pogorje v Sloveniji, preden se hribovita pokrajina zahodnega dela države prevesi v panonski svet na vzhodu. Pohorje je pomembno v hidrološkem, ekološkem in geomorfološkem pogledu. Značilna je velika pestrost kamnin, od katerih prevladujejo magmatske in metamorfne kamnine. Na silikatni geološki podlagi, ki je sestavljena iz magmatskih in metamorfnih kamnin, nastajajo kisle prsti, ki ustvarjajo značilne pohorske ekosisteme. Na Pohorju je zaradi manj prepustne kamninske podlage razvito bogato vodno omrežje s potoki, slapovi in številnimi šotnimi barji z majhnimi jezerci. Na površju se nahajajo izviri in barja, pobočja pa so prepredena s številnimi strugami manjših in večjih potokov. Pohorski potoki, ki napajajo podzemno vodo Dravskega polja, služijo kot pomemben vir pitne vode (Medmrežje 7).

Pohorje sodi med območja z najbolj ohranjenimi naravnimi ekosistemi v Sloveniji. Gozdovi pokrivajo več kot 70 % območja in mu tako dajejo značilno podobo. Poleg gozdov pomemben delež predstavljajo tudi planje – travišča, ki so del kulturne krajine Pohorja. To so ostanki pašnikov in travnikov, ki so nastali z izsekavanjem gozda. Zaradi opuščanja rabe se danes ponovno zaraščajo. Na Pohorju najdemo redke in ogrožene rastlinske in živalske vrste. Za kislá pohorska travišča je značilna trava volk (*Nardus stricta*), najdemo pa tudi zdravilno arniko (*Arnica montana*) in orhideje (*Orchidaceae*). Na strmejših predelih planje najdemo borovnice (*Vaccinium myrtillus*) in brusnice (*Vaccinium vitisidaea*). Pohorski gozdovi, barja in travniki so bivališča divjadi, številnih ptic (sov (*Strigiformes*), ujed (*Falconiformes*), koconogih kur (*Galliformes*), žoln), metuljev (*Lepidoptera*), hroščev (*Coleoptera*), dvoživk (*Amphibia*) in drugih živalskih vrst (Medmrežje 7).

2.1 NARAVNOGEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI POHORJA

GEOLOŠKE RAZMERE

Na Pohorju prevladujejo magmatske in metamorfne kamnine. Pohorje je z vseh strani obdano s prelomi, ki jih deloma prekrivajo mladi sedimenti (Medmrežje 8).

Magmatske kamnine

Med magmatskimi kamninami prevladuje globočina (granodiorit), ki na severozahodu prehaja v predornino (porfiroidni granodiorit). Obe kamnini sta nastali ob istem preboju magme v srednjem miocenu. V severozahodnem delu Pohorja so kamnine, ki predstavljajo najvišje dele masiva, prodrle najvišje k površju in se zato najhitreje ohlajale. Kamnine jugovzhodnega dela predstavljajo najgloblje dele masiva, ki jih je erozija najmočneje razkrila. Na južnem obrobju masiva najdemo še manjše telo čizlakita (globočina). Nastal je nekoliko prej kot granodiorit (v spodnjem miocenu) in pri višji temperaturi (Medmrežje 8).

Metamorfne kamnine

Te kamnine v celoti obdajajo magmatske kamnine Pohorja. Ločimo jih lahko po stopnji metamorfoze. Še lažje jih ločimo glede na teksturo in mineralno sestavo. Blestniki so najbolj razširjena metamorfna kamnina pohorskega masiva. Posebnost pohorskega masiva so tudi metamorforizirane ultrabazične kamnine, ki se imenujejo serpentiniti. Najlažje jih vidimo v opuščnem kamnolomu nad Visolami, severno od Slovenske Bistrice (Medmrežje 8).

Naklon

Naklon znatno vpliva na rabo tal. Za kmetijsko rabo tal velja naslednje (Medmrežje 8):

- naklon 20 % (11°) predstavlja zgornjo mejo ornega poljedelstva,
- naklon 25 % (14°) predstavlja zgornjo mejo za travno poljedelstvo,
- med 25 % in 35 % (14°-19°) predstavlja zgornjo mejo pašništva in
- nad 35 % (19°) je možna le paša drobnice.

Naklon 20 % predstavlja mejo, do katere ni večjih omejitev glede rabe kmetijske mehanizacije, prav tako do te strmine ni večjih omejitev pri gradnji cest in pri gradbenih posegih.

Prevladujoč naklon pobočij leži med 5 ° in 30 ° (80 % celotne površine).

Nadmorska višina

Znotraj višinskega razpona med 400 in 900 m je zajetih 57 % površine Pohorja. V višinskem pasu med 900 in 1300 m se nahaja 28% površine območja, nad 1300 m pa 7 % površine (Medmrežje 8).

Črni vrh (1543 m) predstavlja najvišjo točko Pohorja. Posamezni vrhovi, ki presegajo 1500 m, so: Jezerski vrh (1535 m), hrbet Planinke (1529 m), Rogla (1517 m), Mali Črni vrh (1535 m), Velika Kopa (1542 m) in Mala Kopa (1526). Na vzhodnem delu Pohorja, ki je nižji, se širi prostrana planota v višini med 1230 – 1330 m. Višji je le Žigartov vrh (1345 m) in Veliki vrh (1347 m) (Medmrežje 8).

Podnebne značilnosti

Na Pohorju se zaradi svoje lege prepletajo vplivi predalpske humidne in subpanonske kontinentalne klime. Prevladujoč vpliv ene ali druge je odvisen od reliefnih razmer. Količina padavin na Pohorju narašča z nadmorsko višino od vzhoda proti zahodu. Letna količina padavin v Mariboru je okrog 1000 mm, na vrhu Pohorja okoli 1600 mm, v Slovenj Gradcu okrog 1125 mm. Največ padavin pade poleti (julija), najmanj pa pozimi (januarja in februarja). Pozimi se pogosto pojavljajo temperaturni obrati, ki so posebej pogosti v slovenjgraški kotlini.

Povprečna januarska temperatura zraka do nadmorske višine 700 m je – 1,2 °C. Predeli, ki ležijo v zaprtih kotlinah in dolinah ob vznožju Pohorja, so hladnejši od odprtih področij. Temperaturna inverzija v mesecu juliju, ki je najtoplejši mesec, ni izražena (Medmrežje 8). Na višinskih predelih Pohorja so razponi med skrajnimi temperaturami občutno manjši kot v dolini.

V zahodnem delu območja (Šmartno pri Slovenj Gradcu) so nočne temperature, še posebej pozimi, glede na nadmorsko višino med najnižjimi v Sloveniji, saj srednja januarska temperatura znaša -4,0 °C. V Slovenskih Konjicah le-ta znaša le -1,5 °C.

Na najvišjih predelih Pohorja zapade sneg v povprečju 60 dni prej kot v dolinah oziroma nižinah. Snežna odeja v pasu nad 1100 m traja povprečno 120 – 150 dni v letu. Reliefne razmere omogočajo tudi pri tanjši snežni odeji na velikem delu Pohorja zelo dobre pogoje za zimski turizem: Kope, Ribniško Pohorje, Rogla, Trije kralji, Mariborsko Pohorje (Medmrežje 8).

HIDROLOŠKE RAZMERE

Na območju Pohorja je padavin manj kot npr. z Julijci, kljub temu pa se je na Pohorju razvilo najpogostejše in najbolj stanovitno vodno omrežje v Sloveniji. Enakomerna vodnatost in ugodno razmerje med nizkimi, srednjimi in visokimi vodami je zelo značilno za pohorske potoke. Na Pohorju najdemo izvire in barja, in sicer že na samem površju, na pobočju pa so številne struge manjših in večjih potokov. Med najbolj znanimi so Lobnica, Velka, Bistrica, Radoljna, Oplotnica, Dravinja in Mislinja (Natreg, 2010).

Relief najmočneje vpliva na prostorski raspored padavin. Padavinske vode zaradi neprepustne geološke osnove odteka po površini in ustvarjajo mrežo površinskih vod. Postopoma se ti izviri in potoki združujejo v večje potoke s strmim padcem in mnogimi večjimi ali manjšimi slapovi, kot so: Mali in Veliki Šumik, Framski slap, Bistriški šum, Bistriški vintgar in Radoljna (Natreg, 2010).

Na Pohorju so glavni hidrološki pojav barja. Med najpomembnejša štejemo Lovrenška jezera, Ribniško jezero in barja na Bojtini. Padavine so enakomerno razporejene preko

celega leta. Pozimi so manjše kot spomladi in jeseni, za poletni čas pa so značilni intenzivni nalivi (Medmrežje 9).

Tla

Tlom daje geološka podlaga neorgansko materialno osnovo. Geološka podlaga je eden najpomembnejših tlotvornih dejavnikov, ki odloča o hitrosti nastanka tal, odreja pa tudi smer razvoja tal. Manjši tlotvorni pomen ima klima, kar velja za nastanek in razvoj tal tudi na Pohorju (Natreg, 2010). Na obravnavanem gorskem masivu so na razvoj tal vplivali še orografski dejavniki in človek (izgradnja gozdnih prometnic, snovanje čistih smrekovih gozdov v preteklosti idr.). Na območju Pohorja so se izoblikovale genetske serije oziroma pedosekvenca, in sicer:

1. tla na silikatnih kameninah,
2. tla na laporjih in peščenjakih,
3. tla na apnencih in dolomitih.

Na Pohorju so najbolj razširjena tla na silikatnih kameninah, najmanj pa so razširjena na apnencih in dolomitih. Najpomembnejši talni tipi so (Natreg, 2010):

- ranker,
- pravi podzol,
- opodzoljena rjava tla,
- kislja rjava tla,
- rjava tla,
- kislja rjava rušnata tla,
- rjava kamenita erodirana tla in
- organogena močvirna tla.

Onesnaženje tal na območju Pohorja

V obdobju 1989 – 2007 so izvedli raziskave glede onesnaženosti tal v Sloveniji. Raziskave so zajele tudi območje Pohorja. Meritve so v večini pokazale, da so vsebnosti težkih kovin in drugih aktivnih spojin, kot so na primer insekticidi, pod mejno vrednostjo, kar pomeni, da je okolje dobro ohranjeno (Natreg, 2010).

Vegetacija

Za to območje je značilna izjemna pestrost tal in vegetacije. Vegetacija Pohorja je bila v preteklosti zelo spremenjena zaradi izkoriščanja gozdov. Gozd ima velik pomen na Pohorju, saj predstavlja prvotno vegetacijo. V preteklosti so gozdovi Pohorja omogočali gospodarski razvoj območja. Z lesom so oskrbovali industrijo takratnega obdobja (Šlaus, 2007).

Naravne vegetacije je ostalo zelo malo, največ jo je na težje dostopnih strminah, barjih in na zamočvirjenem svetu. Za to območje so značilne planje – travišča, za katere je značilna trava volk (pokazateljica zakisanih tal). Za planje so značilni še arnika, brkata zvončnica in švicarski jajčar. Tukaj najdemo tudi jesensko vreso (*Calluna vulgaris*), brusnice, borovnice itd.

Gozd, travišča in barja so bivališča mnogim živalim, kot so jelenjad (*Cervus elaphus*), gams (*Rupicapra rupicapra*), divji prašič (*Sus scrofa*), ptiči, mala podlasica (*Mustela nivalis*), rjavi medved (*Ursus arctos*) in mnoge druge živali (Medmrežje 18).

Na Pohorju se zaradi smučišč zelo posega v habitate, spreminjajo se tudi lastnosti snežne odeje (zaradi smučanja, zasneževanja z umetnim snegom, itd.). Vse to vpliva na vrstno sestavo, aktivnost oziroma produktivnost in razvoj rastlin (Potnik, 2011). Smučanje povzroča mehanske poškodbe rastlin in tal, kar zmanjša odstotek pokrovnosti rastlin, s čimer se

poveča možnost za erozijo.

Za ovršne predele Pohorja (npr. Rogla – smučarske proge Mašinžaga) so značilna polnoravna travišča, ki so nastala na primarno gozdnem rastišču. Vendar pa se zaradi heterogenih tal vrstna sestava vegetacije na progi, močno spreminja (Potnik, 2011).

Na Pohorju (v montanskem pasu) so tudi oligotrofni travniki. To so plitki travniki z malo humusa, ki so značilni za ovršne predele. Nastali so kot posledica tradicionalne rabe (košnje, paše) na primarno gozdnem rastišču (Potnik, 2011).

2.2 VAROVALNI REŽIMI NA OBMOČJU POHORJA

Operativni program (program upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2007-2013) predstavlja več ciljev varstva narave, eden izmed teh je ustanovitev zavarovanega območja – Regijski park Pohorje. Na tem območju so posebna varstvena območja, to so območja Natura 2000. Znotraj Natura 2000 poznamo dve direktivi: Evropsko Direktivo o pticah (Direktiva o ohranjanju prostoživečih ptic (Council Directive 79/409/EEC Conservation of Wild Birds – »The Bird Directive«)) in Evropsko Direktivo o habitatih (Direktiva o ohranjanju naravnih habitatov ter prostoživečih živalskih in rastlinskih vrst (The Council Directive 92/43/EEC on the Conservation of Natural Habitats and of Wild Fauna and Flora – »The Habitat Directive«)). Območje Pohorja opredeljuje Alpska konvencija (Protokol o izvajanju Alpske konvencije iz 1991. leta o trajnostnem razvoju in urejanju prostora) (Natreg, 2010).

2.2.1 Zavarovana območja

Po definiciji IUCN (Svetovna zveza za varstvo narave) je zavarovano območje tisto območje na kopnem in morju, ki je prvenstveno namenjeno varstvu in ohranitvi biotske raznovrstnosti in je območje naravnih in s tem povezanih kulturnih vrednot ter upravljano na podlagi zakona ali na kak drug učinkovit način. S to definicijo so pokrita vsa zavarovana območja (Natreg, 2010). Pod zavarovana območja spadajo narodni park, regijski park, krajinski park, naravni spomenik, strogi naravni rezervat in naravni rezervat (Uradni list RS, št. 96/04, 53. člen).

Večji del območja Pohorja trenutno nima statusa zavarovanega območja, zavarovanih je 86 manjših predelov (68 točkovnih in 18 ploskovnih območij). Pod vsa točkovno zavarovana območja spadajo naravne vrednote. Pod ploskovna območja prav tako spadajo naravne vrednote, ki jih je od 18 ploskovnih območij 10 in 8 naravnih rezervatov s skupno površino 171,85 ha (Atlas okolja, 2017).

2.2.2 Naravne vrednote

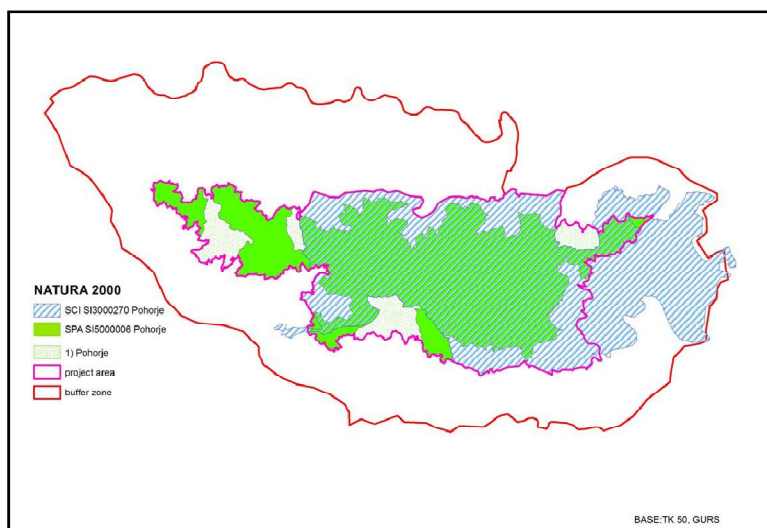
Definicija naravnih vrednot opredeljuje, da naravne vrednote obsegajo vso naravno dediščino na območju Republike Slovenije. Naravna vrednota je redk, dragocen in znamenit naravni pojav kot tudi kakšen drug vredni pojav, del žive ali nežive narave, naravno območje ali del naravnega območja, ekosistem, krajina ali oblikovana narava. Naravne vrednote so lahko geološki pojavi, minerali in fosili ter njihova nahajališča, podzemne jame, površinski in podzemski kraški pojavi, soteske, ledeniki, morska obala, itd. (ARSO, 2011).

Za območje Pohorja je v Registru naravnih vrednot RS vpisanih 105 območij (poligonov) naravnih vrednot, 165 točkovnih naravnih vrednot in 5 jamskih objektov s Pohorja. Na pilotnem območju je 163 evidentiranih enot naravnih vrednot (96 točkovnih in 67 ploskovnih). Na pilotnem območju prevladujejo drevesne naravne vrednote (46 % vseh vpisov), za njimi so barja in močvirja, potoki, gozdna območja, travišča... (Natreg, 2010).

2.2.3 Območja NATURA 2000

Natura 2000 je evropsko omrežje posebnih varstvenih območij; razglasili so jo v vseh državah članicah Evropske unije. Osnovni cilj je, da se ohrani biotska raznovrstnost. Posebna varstvena območja so namenjena ohranjanju rastlinskih in živalskih vrst ter habitatov, ki so redki ali ogroženi zaradi človekovih dejavnosti. Znotraj Nature 2000 poznamo dve direktivi, in sicer Direktivo o pticah (Direktiva Sveta 79/409/EGS z dne 2. aprila 1979 o ohranjanju prosto živečih ptic) – SPA območja in Direktivo o habitatih (Direktiva Sveta 92/43/EGS, z dne 21. maja 1992, o ohranjanju naravnih habitatov in prosto živečih živalskih in rastlinskih vrstah) – SAC območja (ARSO, 2011).

Na območju Pohorja sta zastopana dva statusa ekološkega omrežja Nature 2000: posebno ohranitveno območje (SCI) in posebno varstveno območje (SPA). Dele omrežja Natura 2000 sestavljajo barjanske površine, potoki in reke z obrežnimi gozdovi, veliki gozdni kompleksi, vegetacija specifičnih silikatnih sten in travišča na površju Pohorja. Območja Nature 2000 na Pohorju predstavljajo skupno kar 365,27 km² površine (Natreg, 2010).

Slika 3: Karta območij Natura 2000.

Vir: (Medmrežje 7).

2.3 DRUGE OBLIKE VAROVANJA

Značilnost Pohorja je velika gozdnatost (70,4 %) in prevladujoč delež iglastih gozdov. Pohorje pokriva 1.838 ha gozdov. 878,9 ha površine predstavljajo gozdni rezervati, 957,8 ha površine pa predstavljajo varovalni gozdovi na ekstremnih rastiščih. Določeni so bili z Uredbo o spremembi Uredbe o varovalnih gozdovih s posebnim namenom (Uradni list RS, št. 91/2010) (Natreg, 2010).

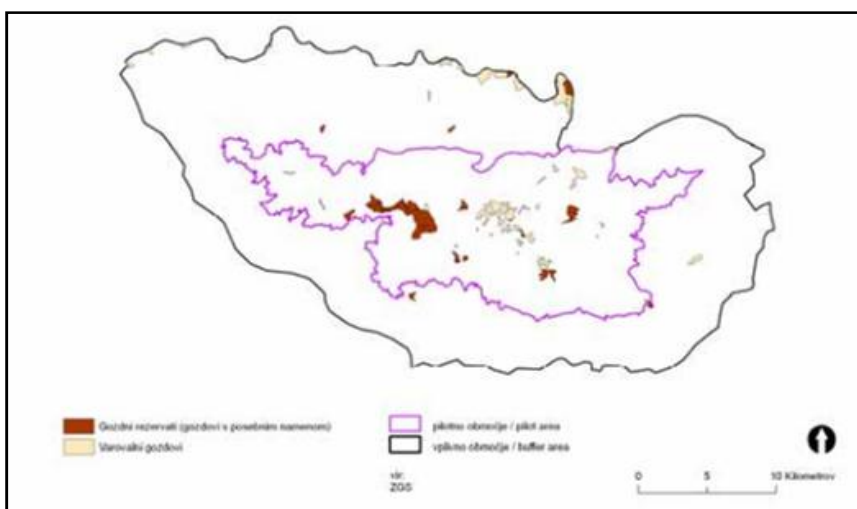
Rezervati so glede na vsebino razvrščeni na dva tipa režimov:

- 1. režim – opredeljuje območja gozdnih rezervatov s strogim varstvenim režimom;
- 2. režim – gozdni rezervati z blažjim varstvenim režimom.

Gozdni rezervati na območju Pohorja predstavljajo 756,3 ha (86 %) površin; pod kategorijo varovalnih gozdov je 475,9 ha (50 %) površin. Kategorija gozdnih rezervatov in varovalnih gozdov na pilotnem območju Pohorja predstavlja 4,8 % celotne površine oz. 5,3 % gozdnih zemljišč (Natreg, 2010).

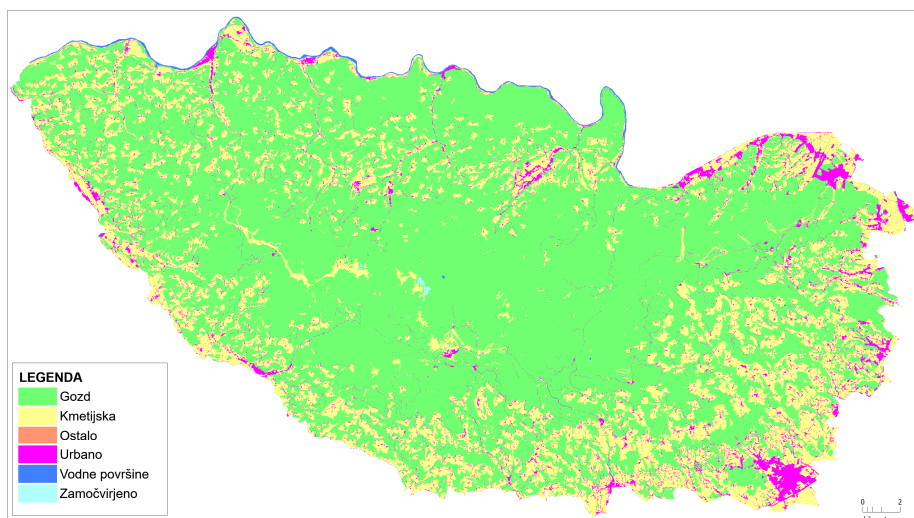
Gozdni rezervati na Pohorju so :

- Lovrenška jezera (37,83 ha),
- Rakovec na Pohorju (13,64 ha),
- Repiško (11,49 ha),
- Ovčarjevo (35,29 ha),
- Gradišče (11,17 ha),
- Šumik (75,99 ha),
- Črno jezero (53,45 ha),
- Bojišče Pohorskega bataljona (21,87 ha),
- Škrabarca (10,76 ha),
- Plešič (26,98 ha),
- Tavžič (10,46 ha),
- Petrov vrh (11,15 ha),
- Ruta – Štiblerjev vrh (51,96 ha),
- Greben Rogle (20,78 ha),
- Štatenberško borovje (9,99 ha).

Slika 4: Gozdovi s posebnim namenom (gozdni rezervati) in varovalni gozdovi na območju Pohorja.

Vir: (Natreg, 2010).

Slika 5: Dejanska raba kmetijskih zemljišč na Pohorju.

Vir: MKGP, 2005

Slika 5 predstavlja rabo tal na območju Pohorja (gozdne površine, kmetijske in urbane površine, vodne površine itd.). Kot je vidno, gozd pokriva večinski delež Pohorja, in sicer več kot 77% celotnega območja. Največji delež gozda se nahaja na severu, severovzhodu in severozahodu. Najmanjši delež gozda raste na jugu, jugovzhodu in jugozahodu, saj so te lege najprimernejše za kmetijstvo in naselitev (Šlaus, 2007).

3 PROSTOŽIVEČE ŽIVALI NA POHORJU

Na Pohorju je živalstvo izredno bogato in raznoliko. Pohorje tako nudi zavetje številnim živalskim vrstam. Od divjadi v območju prevladujejo jeleni, srne in gamsi, od zveri pa so prisotne lisica (*Vulpes vulpes*), jazbec, kuna zlatica (*Martes martes*) in kuna belica (*Martes foina*). Planinski zajec (*Lepus timidus*), veliki divji petelin (*Tetrao urogallus*) in ruševca (*Lyrurus tetrix*) so značilne gorske živali. Nekatere vrste so žal že iztrebljene (medved, volk, ris, planinski orel), močno ogroženi živalski vrsti pa sta vidra in divja mačka. Na planjah najdemo živorodno kuščarico (*Lacerta vivipara*), v jezerih pa dvoživko alpski pupek (*Triturus alpestris*).

Največ živalskih vrst je iz sveta žuželk, ki so vezane na vodni ali močvirski svet. Med njimi je veliko endemitov, kot na primer pribrežnica (*Leuctra istenicae*) (Grosar, Jeršič, 1995).

3.1 Prostoživeče živali na Pohorju:

- **približno 90 vrst ptic** (detelj, sova, žolna, kos, kukavica,...)
- **mali sesalci, žužkojedi, glodalci** (veverica, pižmovka, netopir,...)
- **divjad** (srna, jelen, gams, divji prašič, poljski in alpski zajec,...)
- **dvoživke in plazilci** (belouška, gož, modras, gad, žabe, alpski pupek,...)
- **več kot 700 vrst metuljev** (Med njimi sta: borovničev modrinček (*Vacciniina optilete*) v Sloveniji ga ne najdemo drugje kot na Pohorju in veliki nočni pavlinček (*Saturnia pyri*), ki je največji metulj v Evropi in je zaradi redkosti tudi v Sloveniji zavarovana vrsta)
- **hrošči** (Najbolj znani so: alpski kozliček (*Rosalia alpina*), rogač (*Lucanus cervus*) in različni krešiči, kot sta orjaški (*Procerus gigas*) in zlati krešič (*Carabus auratus*))
- **mehkužci** (polž slinar, školjke v vodah in jezerih)
- **ribe** (potočna postrv, lipan,...)

3.1.1 Srnjad (*Capreolus capreolus*)

Srnjad je danes še vedno najpomembnejša in najbolj razširjena divjad v Sloveniji in Evropi, vendar je iz starejših ohranjenih zapisov razvidno, da je bila na začetku 19. stoletja še razmeroma redko prisotna. Z večjimi posegi v nekaterih strnjenih gozdovih se je v njih začela pojavljati v večjem številu (Hafner, 2014). Značilno za srnjadi je, da dvakrat letno menja barvo: poleti so rdečo-rjave, pozimi pa sivo-rjave barve. Nahaja se v listnatih in mešanih gozdovih do drevesne meje (Hecker, 2007). Srnjad vse življenje živi na istem območju, ki je veliko okrog 20-50 ha. Zato pravimo, da je teritorialna divjad. Odrasla srnjad je visoka okrog 75 cm in teža 25 kg. Srnjak ima roge, ki mu vsako leto odpadejo (novembra ali decembra) in nato ponovno zrastejo (do maja); srna je brez rogov (Medmrežje 11).

3.1.2 Jelenjad (*Cervus elaphus*)

Veliko številčno in prostorsko razporeditev izkazuje tudi navadna jelenjad. V Sloveniji je glede številčnosti to naša tretja najpomembnejša vrsta prostoživečih / divjih parkljarjev (Hafner, 2014). V drugi polovici 19. stoletja je bila jelenjad na območju današnje Slovenije skoraj iztrebljena, nato pa so jo ponovno naselili na večjih območjih. Jelenjad je divjad, ki najraje živi v tropih v prostranih mešanih gozdovih. Na Pohorju je stalno prisotna (Medmrežje 11). Samci imajo mogočno razvejano rogovje, ki jim odpadejo vsako leto, nato pa jim zraste novo. V času rasti je rogovje pokrito s kožico. Vsako leto menja tudi dlako. Zimska je gostejša in toplejša, letna pa svetlejša (Medmrežje 11). Odrasel jelen tehta približno 250 kilogramov, košuta pa do 90 kilogramov, lahko tudi več (Medmrežje 12).

3.1.3 Gams (*Rupicapra rupicapra*)

Na začetku 20. stoletja se je gams začel iz svojih najpomembnejših habitatov v visokogorju širiti v sredogorje (Hafner, 2014). Gams je torej divjad visokih gora in strmih skalnatih pobočij, kjer pred naravnimi sovražniki najde dovolj kritja. Živi v manjših tropih, samci pa so najpogosteje samotarji. Manjša skupina živi v predelu Tisnik nad Hudo luknjo; več gamsov je na Pohorju. Gams spada med prežvekovalce in je podoben kozam. Samcu in samici zrastejo kratki, tenki, na koncu kavljasto nazaj ukrivljeni rogli, ki jima ne odpadejo, ampak jih nosita do konca življenja. Gams doseže višino do 75 cm in težo 45 kg. Samice, imenovane tudi koze, pa so nekoliko lažje. Tudi gamsi menjajo dlako, pri čemer je zimska temnejša. Samice (koze) spomladi povržejo praviloma enega mladiča. Zaradi ostrih vremenskih razmer v visokogorju veliko mladičev ne preživi. Med gamsi so znane bolezni, kot so gamsje garje in gamsje slepote. Te bolezni napadejo gamsje trope predvsem takrat, ko je gostota gamsov velika (Medmrežje 11).

Slika 6: Gamsi na pašnji v Občini Mislinja (Kozjak) (foto: E. Velunšek, 2017).

3.1.4 Divji petelin (*Tetrao urogallus*)

Divjega petelina ali divja kura kot ga lahko še imenujemo, lahko označimo kot vrsto, ki vzbuja zanimanje raziskovalcem in ljubiteljev narave, ne dolgo nazaj pa je bil znan predvsem samo lovcem. Je naša največja gozdna kura. Če je v okolju prisoten divji petelin, pomeni dobro stanje ohranjenosti okolja ter ustrezno biotsko pestrost. Zato je divji petelin eden od pomembnih kazalcev stanja v okolju (Revija Lovec).

Samec je na splošno črn, z rdečo kožno tvorbo nad očmi, ki je precej izrazita, samica pa je rjavo grahasto varovalno obarvana z izrazito opečno rjavordečo barvo na prsih. Samica sama vali ter skrbi za naraščaj. Divji petelin v Sloveniji naseljuje mešani gozd z nadmorsko višino 800 in več metrov, to pa pomeni, da je pri nas skromno prisoten le na posameznih predelih (Medmrežje 13). Značilen je za Mariborsko Pohorje, vendar ga je kljub temu vedno manj.

3.1.5 Koconoge kure (*Galliformes*)

Rušavec, gozdni jereb in belka so koconoge kure, za katere velja, da so zelo prilagodljive živali. V svojem okolju težko sprejemajo spremembe, nanje se odzivajo tako, da okolje zapustijo. Še posebej to velja za divjega petelina in gozdnega jereba, katerih življenjsko okolje se zaradi človekovega poseganja v naravo še bolj in najhitreje spreminja. Koconoge kure ne zapuščajo rade svojih stališč, če pa že potem na manjše razdalje (Ambrožič ml., 2017).

3.1.6 Lisica (*Vulpes vulpes*)

Lisica je zelo prilagodljiva vrsta in živi v okoljih z raznovrstnimi razmerami vse od morja pa do zgornje gozdne meje. Poseljuje gozdove, obdelovalne površine in polmestno (suburbano) okolje (Hafner, 2014). Lisica je razprostranjena na celotnem ozemlju Slovenije, to pa velja tudi za lovišča na Pohorju. Spada med zveri. Njena osnovna hrana so glodavci in manjše živali, kot so na primer zajci in mladiči od srne. Prehranjuje se tudi z rastlinsko hrano, rade pa tudi obiskujejo smetišča blizu naselij, kjer najdejo hrano. Lisice živijo posamezno. Čez dan mirujejo, ponoči pa lovijo. Odrasla lisica zraste v dolžino 130 cm (od tega njen rep meri okoli 40 cm), visoka je 40 do 50 cm in tehta 6 – 10 kg. Lisica v lisičini (rovu) enkrat na leto skoti 4-8 mladičev, ki so štirinajst dni po skotitvi še slepi. Lisice so prenašalke nevarne bolezni (stekline), ki pa je nevarna tudi za človeka. Razen stekline jih pogosto napadejo še garje, ki zelo pogosto redčijo njihovo številčnost. Kot zanimivost pa naj omenim, da lisice v Alpah opravljajo pomembno delo zdravstvenega policista; to pomeni, da pospravlja mrhovino in s tem preprečuje širjenje kužnih bolezni. Žal pa si včasih tudi privoščijo leglo divjega petelina ali druge talne perjadi (Hecker, 2007).

3.1.7 Medved (*Ursus arctos*)

Medved spada v skupino zveri in so največje zveri, kar jih danes živi na zemlji. Njihova višina sega od 1 m do 3 m. Navadno so samci nekoliko večji od samice, lahko pa sta spola tudi enako velika. Rep je majhen, dolg komaj 70 do 125 mm. Glava je velika in močna, uči in uhlje imajo majhne. Noge imajo kratke in močne. Medvedi zimo prezimijo (zimsko spanje). Na Pohorju se pojavi bolj redko, če že pa v večini zaidejo na Mariborsko Pohorje (Ambrožič ml., 2017).

3.2 LOVSTVO NA OBMOČJU POHORJA

Človek s spreminjanjem življenjskega okolja in s svojimi dejavnostmi (Hafner, 2014), torej tudi z lovom oziroma lovsko dejavnostjo vpliva na življenjsko okolje prostoživečih divjih živali. Na Pohorju z divjadjo gospodari Lovišče s posebnim namenom (LPN) Pohorje, ki deluje v okviru Zavoda za Gozdove Slovenije (ZGS). Dejavnost lovišča na Pohorju ni samo gojitev in lov divjadi, ampak je predvsem varstvo ogroženih ter redkih prostoživečih divjih živali. Zaradi strokovnega dela z gozdovi, naravi prijazen način obdelovanja kmetijskih površin in spoštljivega odnosa do divjadi, je gojitev prostoživečih živali uspešna. Divjad zavzema v življenju ljudi, ki živijo na Pohorju, pomembno vlogo, saj je njegov spremljevalec pri vsakdanjem življenju. Posebnost lovišča na Pohorju je lov na gamsa.

Danes je na Pohorju najštevilčnejša divjad srna, ki prevladuje predvsem v vplivnem območju in je vezana predvsem na kmetijsko in gozdnato krajino. V osrednjem območju jo najdemo v manjšem številu. V zimskih mesecih se seli v nižje ležeče predele. Navadni jelen pa se pojavlja v vseh loviščih. Najštevilčnejši je v osrednjem območju (LPN Pohorje), ter v nekaterih severnih in vzhodnih loviščih (Šmartno na Pohorju, Puščava, Podvelka in Ruše) območja. Jelenjad je ekološko najvplivnejša vrsta, poleg divjega prašiča, saj lahko v

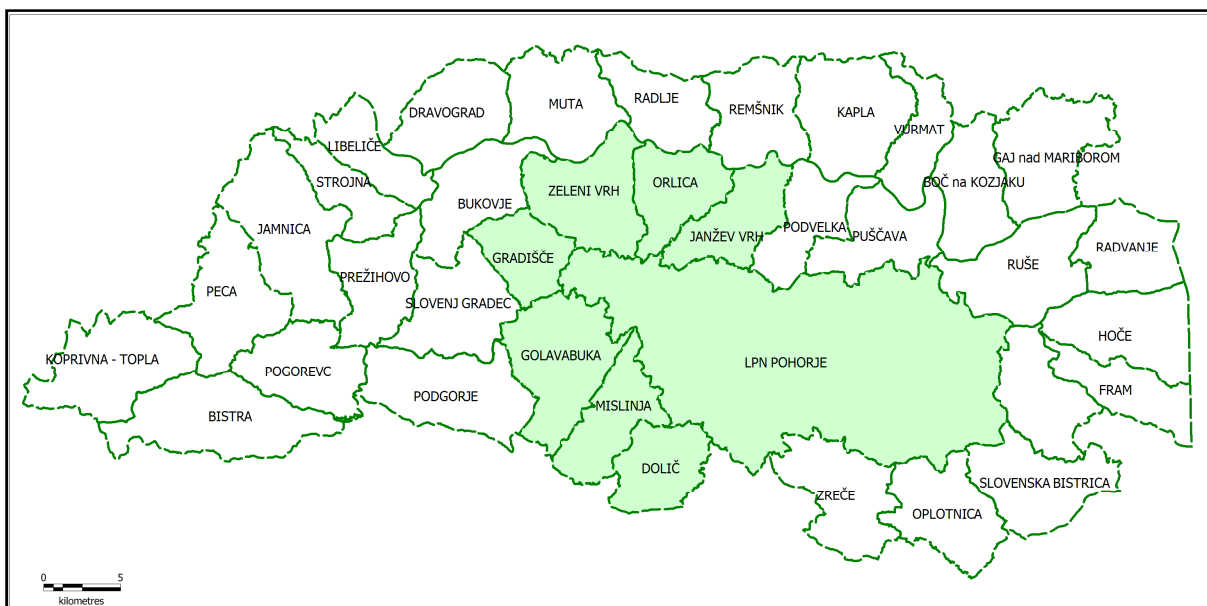
območjih, kjer je večja gostitev, predvsem v zimskih mesecih, povzroča občutne škode na gozdnem podmladku (Cencič in sod., 2010).

Divji prašič se redko pojavlja skoraj v vseh loviščih. Zaradi svojega načina prehranjevanja povzroča škode predvsem na negozdnih površinah (njive, na katerih je koruza, travniki, pašniki).

Prisotnost gamsa v tej gozdni in gozdnati krajini, ki je zanj netipična, je posledica naraščanja številčnosti v njegovih tipičnih habitatih visokogorja (Peca), zaradi česa se je v začetku dvajsetega stoletja razširil na Pohorje. Gamsi na Pohorju živijo v drugačnih razmerah kot populacije v visokogorju. Pašne površine si deli s srnjadjo in jelenjadjo, v gozdnem prostoru pa se umakne na strmejšje skalovite predele. Na območju Pohorja najdemo še naslednje ekološko manj vplivne vrste divjadi: poljski zajec, jazbec, raca mlakarica, navadni polh, sraka, siva vrana in šoja. Na tem območju skoraj ni prisotnih večjih plenilcev (območje občasno prečka medved), kot pomembnega regulatorja številčnosti rastlinojede divjadi, zato mora to vlogo opraviti človek – lovec (Cencič in sod., 2010).

3.2.1 Lovišča

Na celotnem območju je 23 lovišč, ki so v upravljanju lovskih družin in lovišče s posebnim namenom Pohorje, s katerim upravlja ZGS, kot sem omenila že prej. 8 lovišč (LPN Pohorje, Gradišče, Zeleni vrh, Orlica, Janžev vrh, Podvelka, Puščava in Šmartno na Pohorju) se v celoti nahajata na območju obravnave, ostala lovišča pa le z delom površine ležijo na območju Pohorja (Cencič in sod., 2010).

Slika 7: Karta lovišč v Pohorskem lovsko upravljavskem območju. Vir: ZGS, OE Slovenj Gradec, 2016.

Karta predstavlja lovišča v Pohorskem lovsko upravljavskem območju. Označena območja predstavljajo, kje se prostoživeče živali gibljejo oz. iz teh območij prostoživeče živali prihajajo na tista območja, kjer se turizem in rekreacija izvajata (Kope, Rogla).

3.2.2 Mirne cone, pasišča, krmišča

Mirne cone so predeli bliže vrhu Pohorja, kjer naj bi se ne vzemirjalo prostoživečih živali in kjer naj bi se ohranjal naravni prostor. Tukaj je prepovedana tudi vožnja z motornimi vozili,

razen za službene namene. Z omejevanjem rabe prostora se zagotavlja ohranjanje biotske raznovrstnosti in krajinske pestrosti, poleg tega pa se ustvarjajo pogoji za obstoj in ohranitev populacij prostoživečih živali. Eno mirno cono imamov Tolstem vrhu v bližini Rogle. Namenjena je ohranitvi velikega divjega petelina. Mirne cone na območju Pohorja predstavljajo 32.923 ha skupne površine (Intervjuvanec 4, 2016).

Pasišča so travniki, ki se v glavnem nahajajo po vrhu Pohorja ali malo nižje. Ti travniki se ne kosijo, namenjeni pa so za pašo prostoživečih živali in za domače pašne živali. Na pasiščih rastejo razne zdravilne rastline (rože), borovnice itd (Intervjuvanec 4, 2016).

Krmišča: pri krmljenju živali gre za vnašanje dodatne energije v lovišča. Takšna oblika sodi med biotehnične ukrepe. S tem ukrepom vplivamo na populacije posameznih vrst živali (predvsem divjadi), prav tako pa tudi na njihov življenjski prostor (Cenčič in sod., 2010).

Krmljenje prostoživečih živali je dovoljeno le za tiste vrste živali in lokacije, ki so predvidene z načrti lovsko upravljavskih območij. Krmišč na območju Pohorja je bolj malo, kajti žival v naravi preživi brez človeške pomoči. Na Pohorju so tudi manjša krmišča s senom in privabljalna krmišča, namenjena lovcem za odstrel divjadi (divjega prašiča, jelenjadi,...) (Intervjuvanec 4, 2016).

4 PODROČNA ZAKONODAJA V SLOVENIJI

4.1 ZAKON O OHRANJANJU NARAVE

Ta zakon določa ukrepe ohranjanja biotske raznovrstnosti in sistem varstva naravnih vrednot z namenom prispevati k ohranjanju narave.

Ukrepi ohranjanja biotske raznovrstnosti so ukrepi, s katerimi se ureja varstvo prosto živečih rastlinskih in živalskih vrst, vključno z njihovim genskim materialom in habitati ter ekosistemi. Omogočajo trajnostno rabo sestavin biotske raznovrstnosti in zagotavljajo ohranjanje naravnega ravnovesja (Uradni list RS, št. 96/2004).

4.1.1 Uredba o prepovedi vožnje z vozili v naravnem okolju

Razvoj vožnje z motornimi vozili in kolesi v naravi je zaradi družbene neustreznosti pripeljalo do stanja, ko je bilo treba posodobiti pravno ureditev. V ta namen je Ministrstvo za kmetijstvo in okolje pripravilo novelo Zakona o ohranjanju narave, ki ureja tudi področje vožnje v naravnem okolju (pregled v Črep, Jeseničnik, 2015). 8. julija 2014 je državni zbor sprejel spremembe Zakona o ohranjanju narave, s katerim je prenehala veljati Uredba o prepovedi vožnje z vozili v naravnem okolju iz leta 1995. S to uredbo se je prepovedala vožnja z vozili na motorni pogon (prav tako tudi s kolesi) v naravnem okolju. Prepovedala se je tudi organizacija voženj v naravnem okolju s čimer so onemogočene javne prireditve v ta namen. Neustrezna sta bila tudi nadzor in sankcioniranje kršitev. Namen novega zakona je, da se vožnja z motornimi vozili v naravnem okolju omeji le na utrjene površine oziroma prometno infrastrukturo, vožnja izven cest pa se v celoti prepove in ustrezno kaznuje.

Cilj novele zakona je: celovita ureditev področja vožnje v naravnem okolju z upoštevanjem javnega interesa, tako ohranjanja narave kot lastnikov motornih vozil in koles za športno vožnjo v naravi. V noveli zakona so ohranjene prepovedi, ki so jih ocenili kot pomembne za varstvo narave, sočasno pa se vožnjo v naravi delno dopušča (pregled v Črep, Jeseničnik, 2014).

Na območju RS je v naravnem okolju prepovedano voziti, ustavljeni, parkirati ali organizirati vožnje z vozili na motorni pogon in s kolesi (Uradni list RS, št. 16/95). Izjema je ustavljanje in parkiranje v 5 m pasu ob cestah in parkiranje v okviru javnih prireditev. Prav tako so izjema tudi službene in podobne vožnje, ki veljajo le, če dostop ni mogoč po javnih cestah in za dostop do objektov, ki niso povezani z javnimi in nekategoriziranimi cestami, ki se uporabljajo za javni cestni promet. Do takšnih objektov se lahko dostopa po nekategoriziranih cestah, kot je na primer kolovoz, ki po tem zakonu spada v naravno okolje (Medmrežje 15).

V naravnem okolju je vožnja omejena le na prometno infrastrukturo, torej na javne ceste in na nekategorizirane ceste, ki se uporabljajo za javni cestni promet ter na gozdne ceste.

Vožnje v naravnem okolju v okviru javne prireditve, so dovoljene:

- izven zavarovanih območij narave,
- izven območij narave s posebnim statusom in
- izven območij, varovanih s predpisi o urejanju gozdov, in sicer na podlagi dovoljenja, ki ga izda upravna enota (Medmrežje 15).

Potrebno je predhodno soglasje Zavoda za ohranjanje narave in pozitivni mnenji Zavoda za gozdove Slovenije oziroma Kmetijsko gozdarske zbornice Slovenije. Soglasje se poda s pogoji, ki so del dovoljenja za javno prireditev (Medmrežje 15).

Vsa vozila na motorni pogon (če nimajo registrskih tablic) morajo biti označena in evidentirana (Medmrežje 15).

4.1.1.1 NADZOR VOŽNJE Z MOTORNIMI VOZILI

Za nadzor nad izvajanjem te uredbe so pooblašteni inšpektorji za varstvo okolja in policija, na gozdnih in kmetijskih površinah pa tudi inšpektorji za gozdarstvo in kmetijstvo. Na zavarovanih območjih so pooblašteni tudi nadzorniki za varstvo parkov in drugih zavarovanih naravnih znamenitosti (Uradni list RS, št. 16/95).

Nadzor je zaostren:

- Inšpekcija, naravovarstveni nadzorniki so pooblašteni, da zasežejo vozila na motorni pogon, s katerimi je bil storjen prekršek vožnje, ustavljanja ali parkiranja v naravnem okolju, in sicer v primeru vožnje nad gozdno mejo oziroma na zavarovanem območju, če je to prepovedano.
- Naravovarstveni nadzorniki ustavijo voznika vozila na motorni pogon, ki dela prekrške, in od njega zahtevajo vpogled v vozniško in prometno dovoljenje oziroma v listino, s katero ugotovijo istovetnost voznika.
- Če za storitev prekrška vožnje z vozilom na motorni pogon ni mogoče ugotoviti krivca, obstaja možnost, da se uvede prekrškovni postopek proti lastniku ali imetniku pravice uporabe tega vozila (Medmrežje 15).

V noveli ni več prepovedi organiziranih voženj v gozdnem prostoru. Če se bo izkazala potreba, bodo v zavarovanih območjih organizirane vožnje lahko omejili z aktom o ustanovitvi zavarovanega območja (Medmrežje 15).

4.1.2 Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah

S to uredbo se zavarujejo ogrožene prostoživeče živalske vrste, predpišejo pravila ravnanja, poseben varstveni režim in ukrepi varstva ter smernice za ohranitev habitatov živalskih vrst, z namenom ohranitve ugodnega stanja in vrst (Uradni list RS, št. 46/04).

4.2 ZAKON O PLANINSKIH POTEH

Ta zakon ureja pogoje za gradnjo, vzdrževanje in označevanje planinskih poti, pogoje za njihovo nemoteno in varno uporabo in druga vprašanja, ki so povezana s planinskimi potmi (Uradni list RS, št. 61/07).

Pri gradnji, vzdrževanju in označevanju planinskih poti ter omogočanju njihove nemotene in varne uporabe se uporabljajo predpisi, ki urejajo rabo gozdov, urejanje prostora, graditev objektov, ohranjanje narave, evidentiranje nepremičnin in stvarnopravna razmerja, če s tem zakonom ni določeno drugače (Uradni list RS, št. 61/07).

Pri gradnji novih planinskih poti se morajo upoštevati predpisi s področja ohranjanja narave, urejanja gozdov, divjadi in lovstva. Gradnja se mora načrtovati in izvajati tako, da se ob popolnem prilagajanju naravnemu okolju in upoštevanju tehničnih ter ekoloških pogojev tla, vode, rastlinstvo in živalstvo čim manj prizadene (Uradni list RS, št. 61/07).

4.3 ZAKON O GOZDOVIH

Zakon ureja varstvo, gojenje, izkoriščanje in rabo gozdov ter razpolaganje z gozdovi kot naravnim bogastvom. Cilj je, da se zagotovi (Uradni list RS, št. 61/07):

- sonaravno in večnamensko gospodarjenje v skladu z načeli varstva okolja in naravnih vrednot,
- trajno in optimalno delovanje gozdov kot ekosistema ter uresničevanje njihovih funkcij.

Zakon ureja tudi pogoje gospodarjenja z gozdnim prostorom in s posamičnim gozdnim drevjem ter skupinami gozdnega drevja zunaj ureditvenih območij naselij, da se njihova vloga v okolju ohrani in krepi (Uradni list RS, št. 61/07).

4.4 ZAKON O DIVJADI IN LOVSTVU

Zakon o divjadi in lovstvu ureja upravljanje z divjadjo, ki obsega načrtovanje, ohranjanje, trajnostno gospodarjenje in spremljanje stanja divjadi ter načine njihovega izvajanja.

Upravljanje z divjadjo zagotavlja ekološke, socialne in gospodarske funkcije divjadi ter njenega življenjskega prostora, zlasti pa:

- ohranjanje in varstvo divjadi kot naravnega bogastva,
- ohranjanje in povečevanje biološke in krajinske pestrosti ter stabilnosti življenjskih združb,
- preprečevanje in povračilo škod od in na divjadi,
- trajnostno gospodarjenje z divjadjo (Uradni list RS, št. 16/2004).

Namen upravljanja z divjadjo je, da se s posegi v populacije in ukrepanjem v okolju vzdržuje divjad posameznih vrst v ravnovesju med seboj in z danimi življenjskimi možnostmi za njeno preživetje in da se ohrani vrstno in gensko pestrost divjadi ter da se ohrani naravni prirojen način življenja v času in prostoru za posamezno vrsto divjadi. Namen upravljanja z divjadjo je tudi ohraniti divjad, kolikor je mogoče prvobitno in neodvisno od neposredne pomoči človeka.

Lovstvo je dejavnost trajnostnega gospodarjenja z divjadjo, s katero se lahko ukvarjajo pravne osebe, ki izpolnjujejo predpisane pogoje.

Trajnostno gospodarjenje z divjadjo obsega ohranjanje, lov divjadi, ukrepanje v življenjskem okolju divjadi, posege v populacije zaradi utemeljenih razlogov kot so gospodarski, veterinarsko-sanitarni, zdravstveni in drugi razlogi.

5 TURIZEM IN REKREACIJA NA OBMOČJU POHORJA

Turizem in rekreacija sta, kot del sodobnega družbenega dogajanja, ki vpliva na življenje ljudi, na gospodarstvo in tudi na naravno okolje, v Sloveniji zelo razširjena. Sta večpomenski in raznovrstni dejavnosti, odvisni od pričakovanj turistov in okolja, v katerem se izvajata. Ko govorimo o turizmu, imamo v mislih počitniški, izletniški, kulturni, zdraviliški, gorski, rekreativni, športni, verski in še kakšen drug turizem. Turizem je postal pomemben del našega življenja in družbenega standarda. Turizem in rekreacija predstavljata nekakšno prizorišče, v katerem se srečujejo ljudje z različnimi ponudbami in pričakovanji. Sta eno najhitreje rastočih gospodarskih dejavnosti in imata izjemen multiplikativen učinek na ostale gospodarske dejavnosti (Bizjak in sod., 2001).

Kot dejavnosti v prostem času obravnavamo naslednje aktivnosti:

- gibanje – športne dejavnosti in igre,
- druženje – zabave, razne prireditve,
- kulturne prireditve – koncerti, razstave, proslave,
- druge aktivnosti v naravi, tekmovanja ali turnirji,
- izobraževanja, festivali, ipd.

Poznamo veliko rekreacijskih dejavnosti. Nekatere so v celoti odvisne od naravnih in kulturnih značilnosti. Takšne so predvsem: pohodništvo, gornišstvo, gorski tek, turno smučanje, alpinizem, hoja in tek na smučeh, terensko jahanje, gorsko kolesarjenje, itd. Naštete dejavnosti so vezane na pokrajino, ki ima veliko krajinsko vrednost. Druga skupina rekreacijskih dejavnosti, ki je prav tako odvisna od naravnih in kulturnih značilnosti, pa terja tudi gradnjo tehnično in pogosto površinsko zahtevnih objektov, je alpsko smučanje (Bizjak in sod., 2001).

Turizem, kot gospodarska panoga se je uveljavil povsod na Pohorju. Sprva le kot planinski in izletniški sedaj pa tudi zimski, saj travnata podlaga omogoča ugodno smuko že na tanki snežni odeji. Na Pohorje lahko pridemo po vseh glavnih cestah iz bližnjih večjih krajev, prav tako pa je preprejeno z veliko planinskimi potmi. Najbolj znana je Slovenska planinska pot – Slovenska planinska transverzala. Ta pot prečka celotno pogorje. Ob njej lahko spoznamo glavne naravne znamenitosti. Pešpot vodi čez Slovenjgraško Pohorje. Privlačne so poti ob potokih, ko je npr. pot ob Lobnici skozi pragozd (slap Šumik,...) ali pot ob Bistrici (geološke zanimivosti, slapovi,...). Na Pohorju je veliko planinskih koč in domov. Uveljavlja se turizem na kmetijah (turistična vas Kočno). znana so tudi športno rekreacijska središča, najbolj za zimski turizem (Kope, Rogla, Ribniška koča, Trije kralji itd.). Pohorje je s termami v Zrečah dobilo tudi toplice (Gosar, Jeršič, 1995).

5.1 OBLIKE TURIZMA IN REKREACIJE NA OBMOČJU POHORJA

5.1.1 Rekreacije

Med rekreacije na Pohorju uvrščamo:

- hojo oziroma pohodništvo,
- kolesarjenje,
- jahanje,
- plezanje,
- ribolov,
- lov,
- poligone za smučanje in deskanje ter
- tek na smučeh.

POHODNIŠTVO

Pohodništvo je ena najbolj priljubljenih in osnovnih oblik rekreacije v Sloveniji, zaradi dostopnosti slovenskih gorskih območij in bližine sredogorskih območij večjim urbanim centrom. Ljudje lahko pri tej obliki rekreacije uživamo predvsem v občudovanju naravnih lepot in v stiku z naravo. Pohodništvo ne zahteva posebnih veščin in je kot šport primerno za večino prebivalstva (Mrak, 2011).

GORSKO KOLESARJENJE

Gorsko kolesarjenje je vožnja kolesa izven urejenih poti, po navadi po gozdnih poteh. Izvaja se lahko povsod; po poteh za hišo ali na makadamskih cestah. Med najbolj priljubljene oblike spada vožnja po stezah. To so ozke poti, ki se vijejo čez polja in gozdove in predstavljajo obliko gorskega kolesarjenja (Medmrežje 4).

SMUČANJE

Na Pohorju je ena od popularnih oblik rekreacije tudi smučanje. V zadnjih tridesetih letih je alpsko smučanje množična rekreacijska aktivnost. Smučarske proge lahko najdemo na Mariborskem Pohorju, na Kopah in na Rogli. Smučišče Mariborsko Pohorje je največji smučarski center v Sloveniji. Ima več kot 40 km smučarskih prog, primernih za smučanje vseh težavnostnih stopenj. Smučišče ima najdaljšo osvetljeno smučišče v Evropi. Znano je po vsem svetu, saj gostuje tekmovanje v ženskem smučanju za svetovni pokal, imenovano *Zlata lisica* (Medmrežje 5).

Za kolesarjenje in pohodništvo obstajajo kolesarski vodniki trekinga, prav tako pa je možno tudi samostojno rekreiranje v naravi. Na Pohorju imajo več šol jahanja. Šole omogočajo ježo z vodnikom na terenu ali v maneži. Pri plezanju se je obvezno držati plezalnih poti v navezi, za ribolov je potrebna ribiška dovolilnica, lov pa izvajajo pod okriljem lovskih družin. Na Pohorju imajo več šol smučanja in deskanja na snegu (Lešnik Štuhec, 2011).

5.1.2 Športne aktivnosti

Za športne aktivnosti so na Pohorju na voljo:

- igrišča za nogomet, košarko, odbojko in igrišča za tenis,
- tekaške proge,
- poligoni za lokostrelstvo,
- tereni za jahanje konj,
- tereni za tek na smučeh in biatlon,
- poligoni za smučanje in deskanje ter
- skakalnice za smučarske skoke.

5.1.3 Adrenalinska in avanturistična doživetja

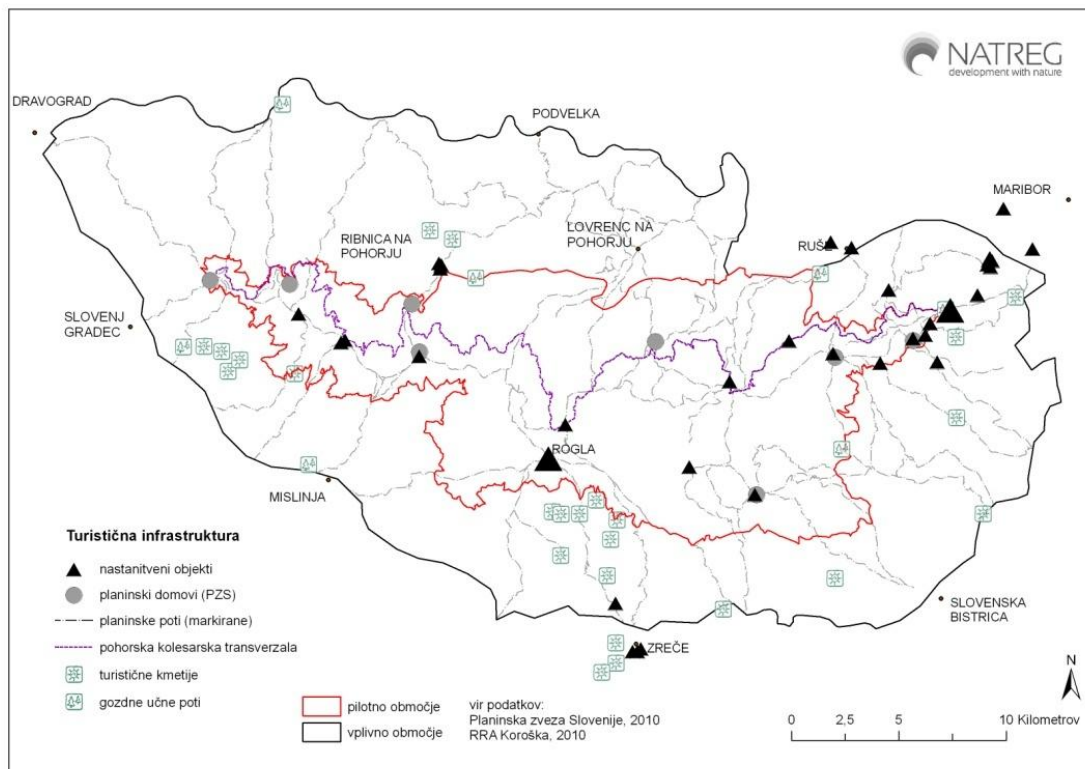
V to skupino spadajo:

- poligoni za snežno deskanje,
- višinski poligoni za premagovanje ovir,
- pustolovski parki,
- poligoni za *paintball* in *airsoft*,
- poligoni za gorsko kolesarjenje,
- jadrarno padalstvo, idr.

Za vse te aktivnosti obstaja možnost izposoje opreme. Izvajajo se lahko individualno, v skupini, z vodnikom ali brez (Lešnik Štuhec, 2011).

5.1.4 Območja namenjena druženju in prireditvam

Vsak parkovni center ima na voljo prostore v poslovnih zgradbah in na prostem, ki so namenjeni druženju in raznim prireditvam. Pohorje je priljubljena destinacija za poroke in praznovanja. Za prireditve, praznovanja in poslovne dogodke pa skrbi Ekipa za prireditve na Pohorju (Lešnik Štuhec, 2011).

Slika 8: Karta rekreacijskih območij.

Vir: Natreg, 2010.

Iz karte so razvidna rekreacijska območja (Rogla, Kope, Trije Kralji,...). Vidijo se lokacije nastanitvenih objektov, planinskih domov in turističnih kmetij, gozdnih učnih poti, planinskih poti in pohorske kolesarske transverzale.

5.2 TURISTIČNE ZNAMENITOSTI POHORJA

Pohorje krasijo številne naravne znamenitosti, kot so šotna barja z jezери, slapovi in pragozd. Do teh znamenitosti nas pripeljejo številne pohorske in kolesarske steze. Naravne znamenitosti navdušujejo ljubitelje narave, prav tako pa tudi dobre poznavalce in strokovnjake.

5.2.1 SGERNOVA SMREKA

Sgernova smreka iz Zgornje Orlice na domačiji Sgern je ena najpomembnejših primerov naravne dediščine. To je navadna smreka (*Picea abies*), visoka 61,8 m in je najvišje drevo v Sloveniji in celotni Srednji Evropi. Starost smreke so ocenili na 300 let (Klemenc, 2014).

5.2.2 ČRNI VRH

Črni vrh (Slika 9) je najvišji vrh Pohorja, ki leži na 1543 m nadmorske višine. Z vrha se vidi Velika Kopa. Na južni strani leži Mislinjska dolina, naprej pa se dvigata Graška Gora in Paški Kozjak. Na zahodu se dvigajo Peca, Uršlja gora, Olševa in Kamniško-Savinjske Alpe, na severni strani pa Košenjak, Golica in Kozjak. Mimo Črnega vrha tečejo smučarsko tekaške proge. (Klemenc, 2014).

Slika 9: Črni vrh na Pohorju (foto: E. Velunšek, 2016).

5.2.3 RIBNIŠKO JEZERO

Vzhodno od Ribniškega vrha leži Ribniško jezero (Slika 10) in šotno barje, ki je obdano s smrekovim gozdom. Ribniško jezero je dolgo 84 m in globoko okoli 1 m. Nastalo je zaradi erozije šotnih tal. Od Ribniške koče do Ribniškega jezera je urejena sprehajalna steza (Klemenc, 2014).

Slika 10: Ribniško jezero (foto: E. Velunšek, 2016).

5.2.4 MUZEJ GRUBELNIK

V etnološkem muzeju v Ribnici na Pohorju je v zasebni etnološki zbirki starin približno 3.500 zanimivih eksponatov, starih tudi do 400 let. Orodja oz. pripomočke, ki so jih nekoč uporabljali pri kmečkih opravilih in pri drugih dejavnostih, je lastnik muzeja, domačin Alojz Grubelnik, zbral v okolici Ribnice na Pohorju (Klemenc, 2014).

5.2.5 MUZEJ GOZDARSTVA LEPŠEK

Ob cesti, ki pelje z Rogle proti koči Pesnik, je domačin Mirko Ovčar postavil enega najmanjših gozdnih muzejev pri nas. V majhni brunarici je zbrano vse, kar spominja na delo gozdarjev tega dela Pohorja. V muzeju je polno predmetov, ki vzbujajo pozornost in zanimanje, saj se je delo v gozdu zelo spremenilo. Muzej je odprt za vse obiskovalce (Klemenc, 2014).

5.2.6 LOBNICA NA POHORJU

Potok Lobnica izvira iz Tihega jezera na Pohorju, pod Bajgotovim vrhom. Večji potoki v zgornjem toku so Piklerica, Kraljiščica in Črnava. Ti potoki se izlivajo pred Bajgotom, nato priteče Lobnica v gozdni rezervat (pragozd), od tukaj preko dveh slapov Veliki in Mali Šumik nadaljuje pot vse do izlita v reko Dravo. V preteklosti je voda iz Lobnice predstavljala pomembno vlogo pri razvoju gospodarske dejavnosti na tem območju. Ob Lobnici je nekoč bili 23 mlinov in žag, prav tako pa je bilo razvito tudi steklarstvo in kovaštvo (Ambrožič ml., 2017).

57 h tukajšnjega gozda je zavarovanega kot naravni rezervat. Na desnem bregu Lobnice najdemo bukve, smreke in jelke, ki prevladujejo bukve, na levem bregu pa je več jelke (Habjan, 2000).

Slika 11: Lobnica na Pohorju (foto: M. Kacafura, 2017).

5.2.7 SLAP VELIKI ŠUMIK

Slap Veliki Šumik se nahaja v soteski Lobnice in je 24 m visok slap. Je najmogočnejši slap na Pohorju, hkrati pa tudi največji slovenski slap, ki se nahaja na nekarbonatnih tleh. Dostop do slapu nam omogoča planinska pot, ki zahteva primerno obutev, saj je zaradi vlažnih in

strmih pobočij velika nevarnost zdrsa (Medmrežje 21). Slap je nastal ob tektonskem prelomu zaradi različne odpornosti kamnine (Ambrožič ml., 2017).

5.2.8 ČRNO JEZERO

Črno jezero leži na gozdnatem slemenu med Tremi kralji in Osankarico na Pohorju. Je naravni rezervat, ki s svojo temno barjansko vodo izstopa od okoliških smrekovih gozdov in jezeru daje podobo črnega bisera. V preteklosti so jezero uporabljali kot umetni zadrževalnik vode za plavljenja lesa lobniški riži. Les so spravljali v dolino med leti 1838 in 1959. Črno jezero spada med redke ekosisteme z nekaterimi ogroženimi in redkimi živalskimi in rastlinskimi vrstami. Tukaj najdemo šotni mah in mesojedo okroglostno rosiko (*Drosera rotundifolia*). Črno jezero skupaj z Lovrenškimi jezери in Ribniškim jezerom tvori največje površine visokih barij v Sloveniji (Pivka, 2013).

5.2.9 LOVRENŠKA JEZERA

Lovrenška jezera ležijo sredi smrekovih gozdov na pol poti med Črnim vrhom in Roglo. Jezerc je kar 21, okoli njih je speljana urejena pot, v bližini pa stoji razgledni stolp. Jezerca so del največjega visokega šotnega barja na Pohorju. Posebej zanimivo je rastlinstvo Lovrenških jezer. Barje je kislega značaja, kar določa značilno kisloljubno rastje. Tukaj prevladuje ruševje (*Pinus mugo*), najdemo pa tudi rjasti sleč (*Rhododendron ferrugineum*), mesojedo okroglostno rosiko, šaše (*Carex sp.*) in rožmarinko (*Andromeda polifolia*) (Pivka, 2013).

Slika 12: Lovrenška jezera (foto: E. Velunšek, 2018).

5.3 RAZVOJ TURIZMA NA POHORJU

Ljudje so že v 19. stoletju romali na Pohorje k cerkvi sv. Henrika na Arehu. Prva planinska postojanka na Pohorju je cerkev sv. Bolfenka. Prvi planinci in romarji, ki so zašli na Pohorje, pa so tukaj tudi prespali. V začetku 20. stoletja je urban način življenja in drugačen življenjski slog človeka, ki je potreboval sprostitev v naravi, povzročil zanimanje za širne pohorske gozdove. Tako je Pohorje postalo zanimivo za gornišstvo, turizem in rekreacijo (Lešnik Štuhec, 2010). Nastale so prve planinske postojanke. Prva izmed njih je Ruška koča iz leta 1907 (1,249 m.n.v.), Mariborska koča iz leta 1912 (1.080 m.n.v.), sledile so jima Ribniška

koča (1.530 m.n.v.), Grmovškov dom pod Veliko Kopo (1.377 m.n.v.), Koča na Klopnem vrhu (1.260 m.n.v.), Koča na Pesku (1.382 m.n.v.), Koča na Šumiku (1.100 m.n.v.), Železničarski planinski dom (1.086 m.n.v.), Pohorski dom Miloša Zidanška (1.030 m.n.v.), Zarja (1.200 m.n.v.), Jelka (1.000 m.n.v.), Poštarski dom (910 m.n.v.), Planinka (890 m.n.v.), Kagerjev dom (1.060 m.n.v.), Kremžarjeva koča (1.161 m.n.v.) in Dom na Osankarici (1.193 m.n.v.). Na Mariborskem Pohorju je bila leta 1957 zgrajena Pohorska vzpenjača oziroma gondola. Tega leta se je na Mariborskem Pohorju začel razcvet. Gondola je goste popeljala iz Radvanja (Maribora) na Bellevue. V letu 1962 sta bila zgrajena hotela Areh in Bellevue. Leta 1964 pa so soavtorji pohorskega pokala (Dušan Senčar, Marjan Kožuh in Franci Čop) organizirali prvo tekmovanje v alpskem smučanju *Zlata lisica*, ki je še vedno največji smučarski dogodek v Sloveniji (Natreg, 2010). Poleg Mariborskega Pohorja, ki je največje smučišče na Pohorju (in tudi v Sloveniji), sta smučišči še na Rogli in Kopah (Lešnik Štuhec, 2010).

Leta 1956 je bila obnovljena koča na Rogli. Razvoj turizma na južnem delu Pohorja in v Dravinjski dolini je povezan z razvojem družbe Unior iz Zreč, ki je sredi sedemdesetih let 20. stol. začela razvijati turistično dejavnost na Rogli in v Zrečah. Tako je nastal turistični center Rogla–Terme Zreče s kakovostno celoletno ponudbo, ki jo dopolnjujejo številni manjši ponudniki, gostišča, družinski hoteli, turistične in izletniške kmetije. Rogla je tako postala ena največjih smučarskih središč v Sloveniji. Vpliv turistične dejavnosti se je razširil tudi na občine Slovenske Konjice, Vitanje, Oplotnico in Vojnik. Še posebej uspešne pri razvijanju turistične ponudbe so Slovenske Konjice, kjer so se razvili golf, prireditve, vinogradništvo z vinskimi cestami, kulturna ponudba idr. (Natreg, 2010).

Na zahodnem delu Pohorja se je razvoj turistične dejavnosti začel leta 1937 s Kočo pod Kremžarjevim vrhom (obnovljena je bila leta 1947), ki je najbolj zahodna pohorska planinska postojanka. Prenovljena in posodobljena je bila v letih 1981 in 1982. Pomembna postojanka za izletnike in zimske športe je postal Grmovškov dom pod Veliko Kopo. Trenutno ga upravlja podjetje Vabo, ki je največje in najbolj vplivno turistično podjetje na Kopah (Lešnik Štuhec, 2010).

Na južni strani Pohorja je leta 1949 nastala Ribniška koča, ki ima dolgo tradicijo preskrbe planincev. Postala je pomembna planinska postojanka v vseh letnih časih.

Planinske kočje in domovi ter žičniške naprave, ki so bile po drugi svetovni vojni obnovljene in izgrajene, so bile prvi zametki turistične dejavnosti na Pohorju. V zimskem času se je uveljavilo smučanje, v jesenskem in spomladanskem času pa Pohorje še vedno sameva, saj nima celovite in prepoznavne celoletne turistične ponudbe (Lešnik Štuhec, 2010).

Danes se redki domačini, ki so ostali na Pohorju, ukvarjajo s kmetijstvom, gozdarstvom in turizmom, večina se jih vozi na delo v dolino.

5.4 TURISTIČNE PONUDBE NA POHORJU

Pohorje je skozi zgodovino nudilo vir prihodka številnim kmetom, gozdarjem, splavarjem in rokodelcem, že od nekdaj pa je privlačilo tudi pohodnike, kolesarje, smučarje in vse ostale občudovalce narave (Lešnik Štuhec, 2010).

Na Mariborskem in Ruškem, Zreškem, Slovenjebistriškem, Ribniškem in Slovenjgraškem Pohorju so se razvili rekreativni športni centri, ki ponujajo smučišča in tekaške poti, hotele in apartmajnska naselja. Na območju so tudi planinske poti in kočje. Poleti lahko lepote narave odkrivamo s kolesom, peš ali v jahalnem sedlu (Lešnik Štuhec, 2010). Pohorje je zanimivo za nabiralce gozdnih sadežev. Ker se ti danes množično z avtomobili vozijo na Pohorje, povzročajo veliko hrupa in onesnaževanja po pohorskih poteh. Namesto z avtomobilom bi se v višje predele Pohorja lahko popeljali s sedežnico.

Območje Pohorja zajema 16 občin, ki pa na področju turizma ne nastopajo skupaj, kot turistična destinacija.

Pohorje razdelimo glede na pokrajinske značilnosti na tri značilne dele:

- severni in vzhodni del, ki obsega Ribniško, Lovrenško, Ruško, Mariborsko, Slivniško, Hočko, Slovenjebistriško Pohorje in Podvelko,
- južni del: Zreško Pohorje, ki obsega Oplotniško, Zreško in Vitanjsko Pohorje,
- zahodni del: Mislinjsko, Slovenjegraško Pohorje, Dravograd, Vuzenico in Radlje ob Dravi.

Vsi trije deli so med seboj konkurenčni (Mariborsko Pohorje in Rogla) in hkrati komplementarni (Ruško in Mariborsko Pohorje). Vsi predeli do določene mere ponujajo enakovredne produkte, predstavitev Pohorja in stanja turizma ter s turizmom povezanih dejavnosti, po drugi strani pa so v marsičem unikatna in imajo svoje prednosti in priložnosti na različnih ciljnih trgih, kar povečuje privlačnost celotnega Pohorja (Lešnik Štuhec, 2010).

5.4.1 Severni in vzhodni del Pohorja

Ta del obsega v celoti ali delno območje Ribniškega, Lovrenškega, Ruškega, Mariborskega, Slivniškega, Hočkega in Slovenjebistriškega Pohorja ter Podvelko. Na turističnem trgu se oglašuje s sloganom »Obarvaj svoj dan« in izpostavlja šest osnovnih konceptov turističnih ponudb (Lešnik Štuhec, 2010):

- Maribor, Pohorje in vinorodni griči,
- okusno, tradicionalno, gostoljubno Štajersko,
- športanje, gibanje in zelena narava,
- vrhunska kultura, znamenitosti, prireditve,
- super paketi v Mariboru, pod in na Pohorju ter
- Maribor za izvirne mestne dogodke.

Največja ponudnika na Mariborskem Pohorju sta:

- Športni center Pohorje, ki trži rekreativne (pohodništvo in smučanje pozimi ter kolesarjenje poleti) in športne dejavnosti (priprave športnih klubov), wellness (nega, sproščanje in razvajanje v wellness centru), aktivnosti (manjša poslovna srečanja) in šole v naravi na Mariborskem Pohorju ter
- Terme Maribor, ki ponujajo prostor za kongrese, wellness (nega, sproščanje, razvajanje in kulinarika v wellness centru), pestro enogastronomijo (odlična kulinarika in vina) idr. (Lešnik Štuhec, 2010).

5.4.2 Južni del Pohorja

Na tem delu Pohorja se območji Term Zreče in Rogla predstavljata s sloganom »Najdi svoj nasmeh«. Kot destinaciji sta prijazni do:

- športnikov in rekreativcev (kolesarji, pohodniki,...),
- turistov, ki imajo zdravstvene težave,
- turistov, ki želijo doživeti podeželje z bogato kulturno dediščino,
- gostov wellnessin
- poslovnežev, ki jih vabijo na poslovna srečanja v neokrnjeno naravo.

Rogla je predstavljena na spletni strani www.rogla-pohorje.si/. Zelo pregledno sta predstavljeni turistična ponudba in ponudniki (namestitev, šport, zdravstvo, destinacija, wellness in poslovni turizem). Pod kategorijo šport lahko pogledamo spletne kataloge za pohodništvo in kolesarjenje, omenjeni pa so tudi zimski in poletni ter vrhunski športi. V sklopu namestitev so predstavljeni ponudniki namestitvenih kapacitet, pod kategorijo zdravstvo pa so predstavljeni ponudba in ponudniki na Rogli in v Termah Zreče (www.rogla.eu in www.term-zrece.eu) (Lešnik Štuhec, 2010).

5.4.3 Zahodni del Pohorja

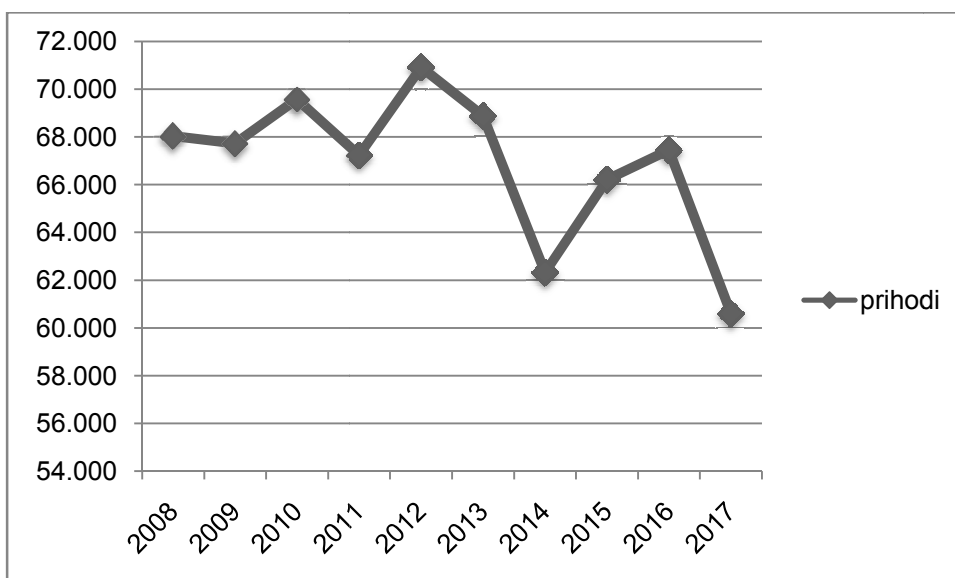
Na zahodnem in najvišjem delu Pohorja, nad Slovenj Gradcem, se nahaja smučišče Kope, na katerem je največje turistično podjetje Vabo. Kope se predstavljajo kot »Boom ponudba« predvsem v času jesenskih in zimskih počitnic na tem delu (katalog *Boom zima na Kopah*). Pohorje je odlično za rekreacijo v neokrnjeni naravi, zimske in poletne aktivnosti, oddih, kulinarična doživetja, razvajanja v wellness centrih in za poslovna srečanja ter kulturne dogodke. Ponudba je namenjena družinam, športnikom, rekreativcem in poslovnežem (Lešnik Štuhec, 2010).

5.5 ANALIZA TURISTIČNIH PRIHODOV IN NOČITEV

Analizirala sem podatke za sedem občin, in sicer za Hoče Slivnico, Ruše, Mislinjo, Dravograd, Zreče, Slovenj Gradec in Prevalje.

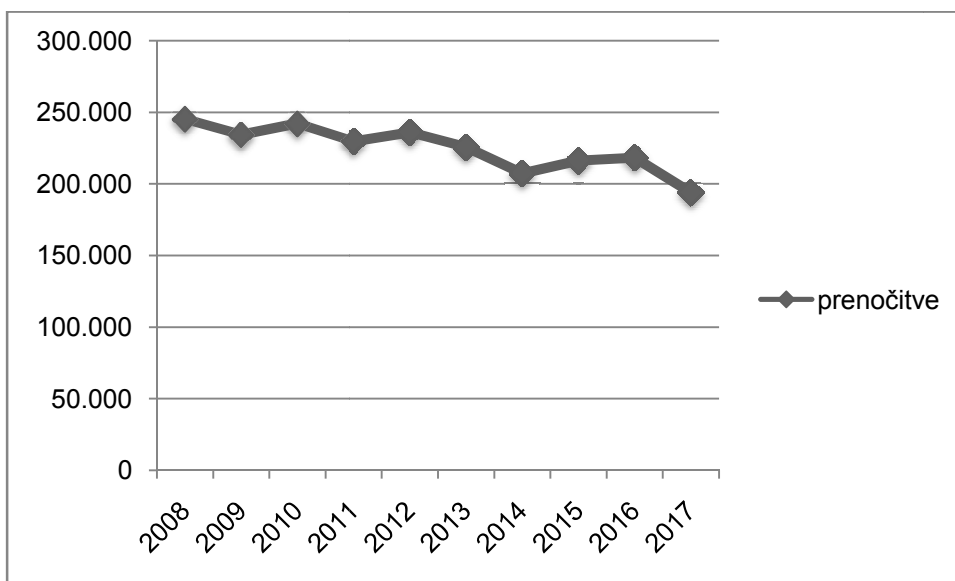
Od leta 2008 do leta 2017 je Pohorje obiskalo okrog 3.524.800 domačih in tujih turistov, ki so v eni izmed teh občin tudi prenočili in 1.031.615 domačih in tujih obiskovalcev (Statistični urad RS, 2017). Med dnevnimi obiskovalci prevladujejo domači gosti. Največ mednarodnih gostov, je Nemcev, Italijanov, Hrvatov, Madžarov in Avstrijcev.

Zabeleženo je, da se je največ domačih in tujih turistov nahajalo v občini Zreče, najmanj pa v občinah Ruše in Prevalje.

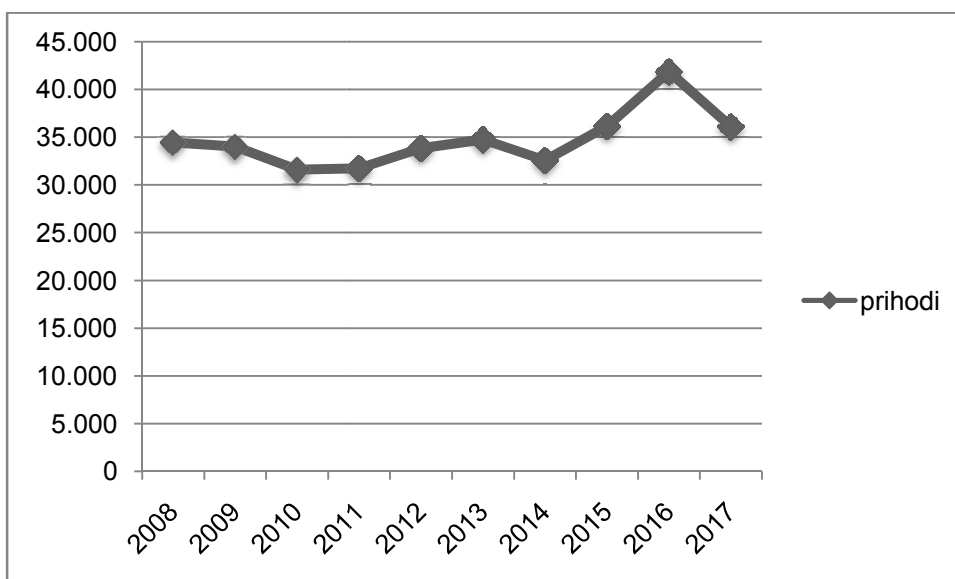
Graf 1: Prihodi domačih turistov v občinah Hoče-Slivnica, Ruše, Mislinja, Dravograd, Zreče, Slovenj Gradec in Prevalje (Vir: Statistični urad RS, 2017).

Graf 1 prikazuje prihode domačih turistov v sedem omenjenih občin z območja Pohorja. Od leta 2008 pa do leta 2017 je bilo skupno zabeleženih 679.401 prihodov, največ leta 2012, in sicer 70.917.

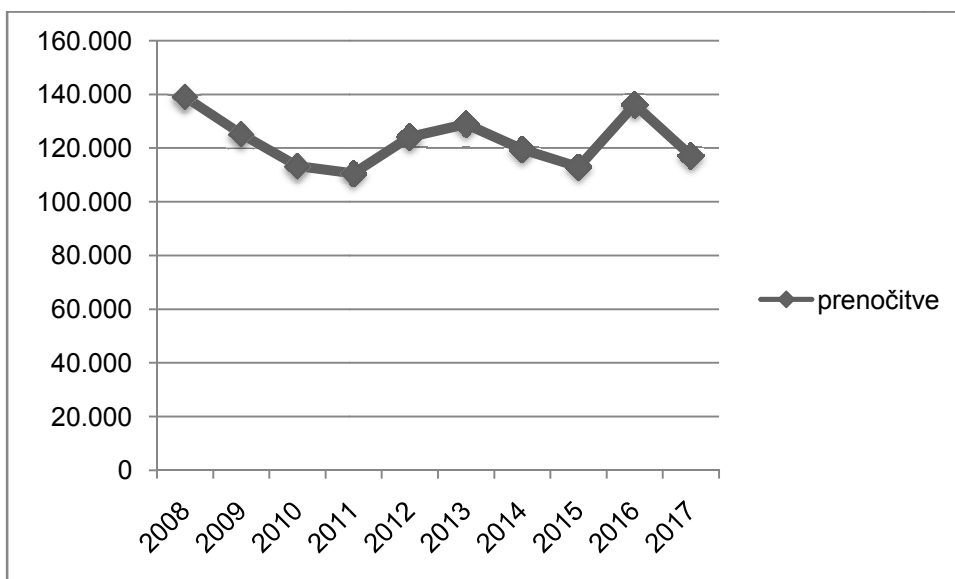

Graf 2: Prenočitve domačih turistov v občinah Hoče-Slivnica, Ruše, Mislinja, Dravograd, Zreče, Slovenj Gradec in Prevalje (Vir: Statistični urad RS, 2017).

Graf 2 predstavlja prenočitve domačih turistov v sedem omenjenih občin z območja Pohorja. Skupno število nočitev domačih gostov v obdobju 2008 – 2017 je 2.281.362. Največ prenočitev je bilo leta 2010, in sicer 242.211.

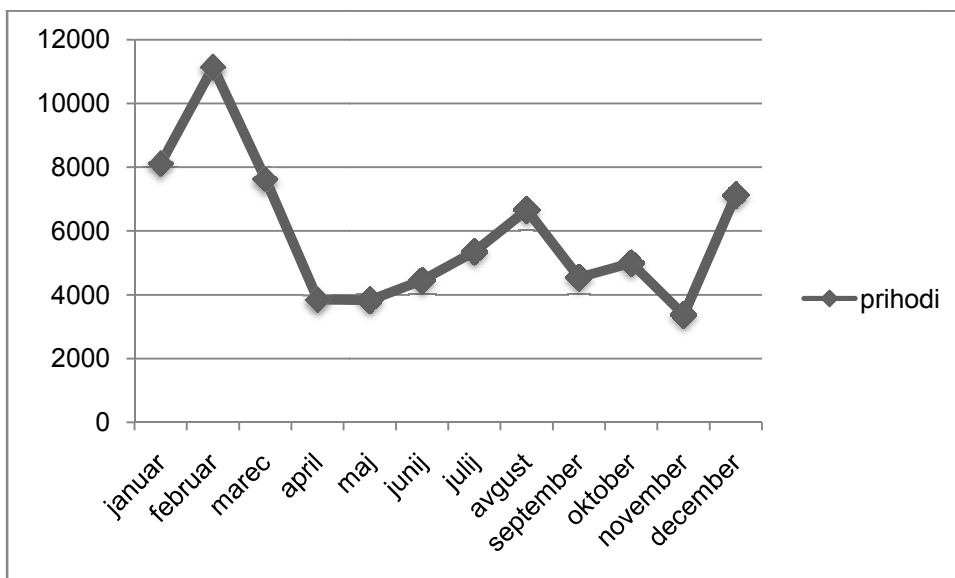

Graf 3: Prihodi tujih turistov v občinah Hoče-Slivnica, Ruše, Mislinja; Dravograd, Zreče, Slovenj Gradec in Prevalje (Vir: Statistični urad RS, 2017).

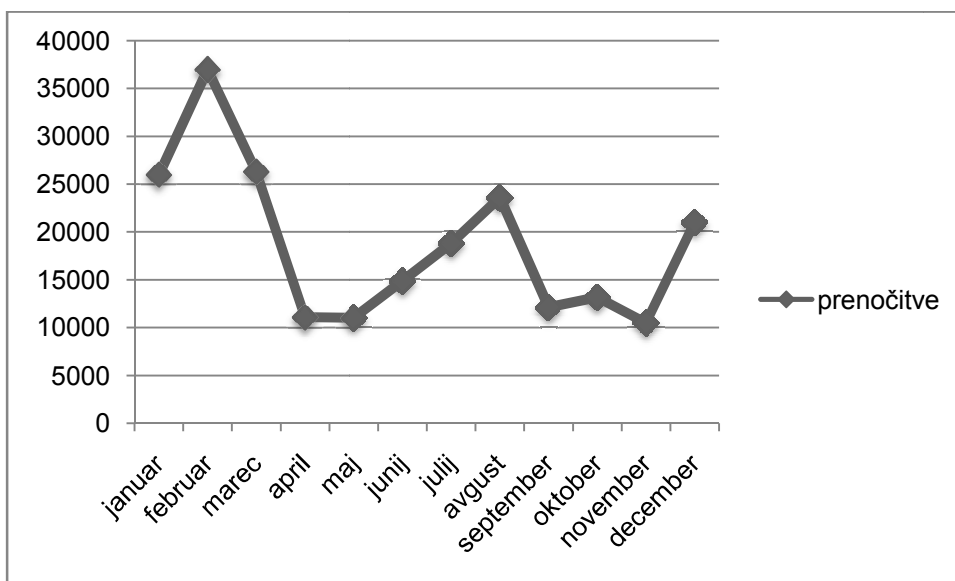
Graf 4: Prenočitve tujih turistov v občinah Hoče-Slivnica, Ruše, Mislinja, Dravograd, Zreče, Slovenj Gradec in Prevalje (Vir: Statistični urad RS, 2017).

Graf 3 in Graf 4 predstavljata prihode in prenočitve tujih turistov na območju Pohorja. Od leta 2008 do leta 2017 je bilo zabeleženih 352.214 prihodov tujih turistov, število prenočitev v izbranih občinah pa skupno znaša 1.243.438. Največ prihodov je bilo leta 2016, najmanj pa leta 2010. Največ turistov, ki so si vzeli dopust in v izbranih občinah prebivali dlje časa, je bilo leta 2008, najmanj pa leta 2011.

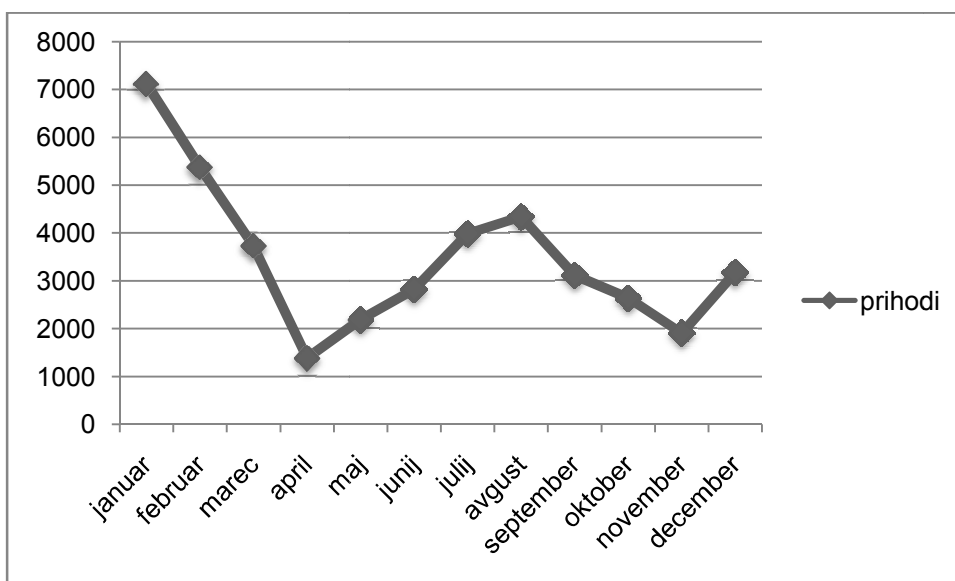
Graf 5: Prihodi domačih turistov v občinah Hoče-Slivnica, Ruše, Mislinja, Dravograd, Zreče, Slovenj Gradec in Prevalje za leto 2017 (Vir: Statistični urad RS, 2017).

Z Grafa 5 lahko razberemo, da je v mesecu februarju izbranega leta (2017) bilo največ obiskovalcev domačinov, in sicer 11.134. Najmanj pa jih je bilo aprila, maja in novembra.

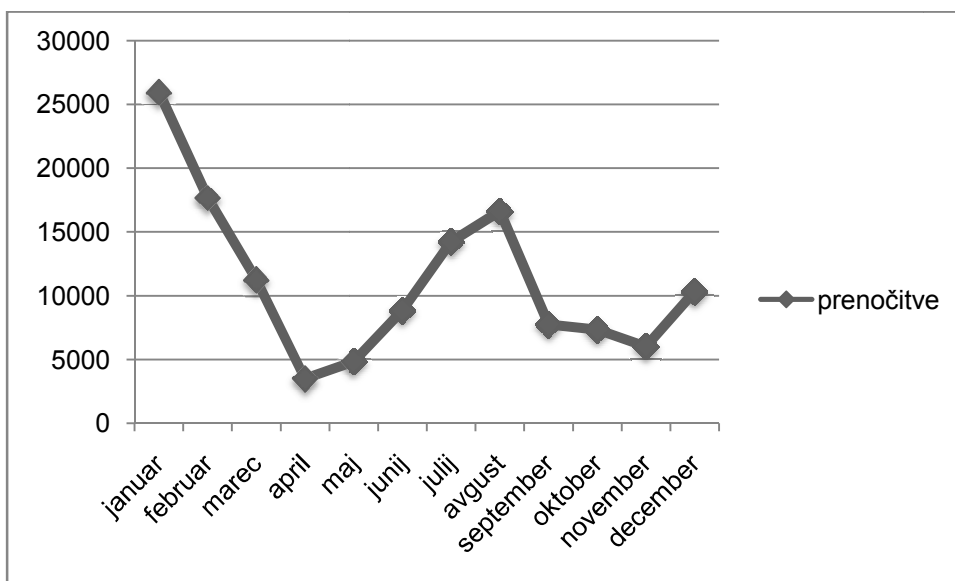

Graf 6: Prenočitve domačih turistov v občinah Hoče-Slivnica, Ruše, Mislinja, Dravograd, Zreče, Slovenj Gradec in Prevalje za leto 2017 (Vir: Statistični urad RS, 2017).

Tudi na Grafu 6 lahko vidimo, da je bilo največ prenočitev domačih turistov na območju Pohorja v izbranem letu (2017) v februarju (37.003) in marcu (26.303). Najmanj prenočitev pa je bilo v mesecu aprilu in maju.

Graf 7: Prihodi tujih turistov v občinah Hoče-Slivnica, Ruše, Mislinja, Dravograd, Zreče, Slovenj Gradec in Prevalje za leto 2017 (Vir: statistični urad RS, 2017).

Graf 8: Prenočitve tujih turistov v občinah Hoče-Slivnica, Ruše, Mislinja, Dravograd, Zreče, Slovenj Gradec in Prevalje za leto 2017 (Vir: Statistični urad RS, 2017).

Kot na prejšnjih grafih se tudi na grafih 7 in 8 kaže, da sta bila največji obisk in največja nočitev tujih turistov na območju Pohorja v januarju, najmanjša pa v aprilu.

6 VPLIV TURIZMA IN REKREACIJE NA PROSTOŽIVEČE ŽIVALI

Človek v današnjem času na različne načine posega v naravo in pri tem spreminja celo rastišča. Zaradi tega si pravilnega upravljanja z prostoživečimi živalmi, ki ne bi v enaki meri kot za živali skrbelo tudi za njeno življenjsko okolje, ne moremo več zamisliti. Posamezne vrste prostoživečih živali (posebno srnjad) se prilagajajo spremembam v življenjskem okolju, a to prilagajanje gre samo do določene meje (Simonič, 1976).

Gorski svet je s turistično in rekreativno dejavnostjo obremenjen tako v poletnem, jesenskem in tudi zimskem času. V poletnem in jesenskem obdobju so obremenjeni tudi gozdovi zaradi nabiranja gozdnih sadežev in raznih oblik rekreacije, kot so npr. taborjenje, pohodništvo, gorsko kolesarjenje, motokros motorji itd. V zimskem času na kakovost življenjskega okolja živali vplivajo žičnice in smučišča, tek na smučeh, alpsko smučanje na urejenih smučiščih in zunaj njih, sankanje idr. (Hafner, 2014). Na okolje in živali prav tako vpliva tudi promet; gradnja cest, krčenje gozdov in drugih delov narave. To pomeni, da se življenjski prostor divjadi in drugih (tudi ogroženih) rastlinskih in živalskih vrst oža (Hafner, 2014).

Vplivi turizma in rekreacije na okolje so zelo različni. Nekateri so neposredni in že na prvi pogled očitni, drugi pa so posredni in jih marsikdaj težje prepoznamo. Takoj nam vzbudijo pozornost odvrženi odpadki v naravi, že od daleč vidne razgaljene površine na visokogorskih smučiščih, poškodovane rastline zaradi različnih rekreacijskih dejavnosti, onesnaževanje zraka, ki ga povzroča promet povezan s turizmom in poslabšana kakovost vodnih virov, ki pa se je marsikdaj komaj zavedamo (Cigale, 2009).

Pri vplivih turizma in rekreacije na okolje gre predvsem za vplive s turizmom povezanega prometa, gostinskih in nastanitvenih objektov, različne infrastrukture namenjene turizmu in rekreaciji ter turistov, ki se ukvarjajo z različnimi dejavnostmi (Cigale, 2009).

Turizem in rekreacija oblikujeta življenjsko okolje prostoživečih živali. Če izpostavimo divjad, se ta na prisotnost obiskovalcev odziva z begom, z velikostjo skupin, s prilagajanjem svojih aktivnosti, z odselitvijo s pogosto motenega območja ipd. (Hafner, 2014). Motnje lahko z veliko intenzivnostjo pri živalih povzročijo stres, ta pa lahko pripelje do neposrednih zdravstvenih posledic (večja dovzetnost za bolezni, zmanjševanje telesne mase, pogini). Motnje lahko zaradi vznemirjenja pri živalih vplivajo na to, da porabijo več energije, kar lahko pri nekaterih vrstah poveča stopnjo pritiska na vegetacijo (npr. na vegetacijo gozda – pri rastlinojedih parkljarjih).

Pri motnjah lahko obravnavamo več dejavnikov, in sicer:

- vrsto človekove aktivnosti,
- predvidljivost oz. nepredvidljivost aktivnosti,
- relativno lokacijo, kjer motnja poteka in
- vrsto živali, na katero motnja vpliva in na katero se živali (lahko) ustrezno odzovejo (Hafner, 2014).

Na motnje se različne vrste živali različno odzovejo. Pri živalih je pomembna:

- njihova velikost,
- prehranska zvrst vrste (specialisti, generalisti),
- velikost skupine, v katero se živali združujejo,
- spol in starost (Hafner, 2014).

6.1 VPLIV ZIMSKEGA TURIZMA IN REKREACIJE NA PROSTOŽIVEČE ŽIVALI

Zima za živali alpskih območij pomeni omejen vir hrane, veter, nizke temperature, sneg in snežne plazove. Zaradi tega nekatere živali zimo prespijo (polh, jež, svizec, netopirji), predremlejo (medved) ali otpnejo (kače, žabe, planinski močerad). Ptice selivke pozimi odletijo v toplejše kraje, ptice stalnice pa iščejo predvsem semena. Sesalci dobijo debelejšo dlako (podlanka), kožuh se nekaterim drugače obarva, na primer: planinski zajec in hermelin postaneta bela, da se v snegu lažje skrijeta. Gams se obarva temno rjavo, saj lahko tako zadrži več toplote (Novak in sod., 2014).

Gospodarski razvoj je zahteval gradnjo velikih objektov, cest, avtocest in kamnolomov. Ta proces je še pospešil pojav zimskih športov. Kot pojasnjujejo inženirji francoskega Nacionalnega centra za kmetijstvo, razvoj podeželja, vodnega gospodarstva in gozdarstva: »Ustvarjanje turistične infrastrukture ima velike posledice za naravno okolje« (Hansen Catta, 2002). Dejali so še, da uničevanje profila pobočij ustvarja erozijo. Odstranitev vegetacije in zemlje, na kateri raste, je zelo velik poseg v okolje. Z deli, ki se jih izvaja pri gradnji centrov za zimski šport, še posebej pri ustvarjanju smučišč, nastajajo prave vrzeli, ki »odžirajo« pokrajino (Hansen Catta, 2002).

Na smučiščih Kope in Rogla, na primer, je v zimskem času veliko obiskovalcev, saj je alpsko smučanje zelo priljubljeno. V tem času je zelo hrupno, predvsem tudi zaradi motornih sani.

Okoljski problemi smučarskih centrov izvirajo iz njihove želje gostiti vedno več obiskovalcev in zadovoljiti njihove potrebe. Smučarska središča potrebujejo infrastrukturne objekte (parkirišča, ceste, gostinske objekte in smučarske naprave). Smučišča so za okolje najbolj obremenjujoča, saj zavzamejo veliko površine. Visoki smučarski standardi zahtevajo celotno vzdrževanje smučišč, za kar je potrebna težka mehanizacija (Kolar, 1999). Vsako smučišče podaljšuje smučarske sezone, kar zahteva dodatno zasneževanje smučišč. Umetno zasneževanje je za divjad, ki ravno v zimskem času potrebuje mir in varčuje s svojo energijo, le še dodatni dejavnik vznemirjanja. Za žival sta najbolj moteča hrup in svetloba.

Da bi se snežni topovi napajali, je potrebno zgraditi vodna zajetja, to pa pogosto pomeni osušitev potokov oz. zmanjšanje pretoka vode v njih. Pred nekaj leti se je na Mariborskem Pohorju zgodilo, da so obilnejše padavine porušile vodna zajetja. Snežni topovi delujejo v nočnem času. Nizkotlačni snežni topovi dosegajo raven hrupa 80 dB, visokotlačni pa tudi do 99 dB. Snežna odeja, ki je trda in poledenela, se obdrži dalj časa v pomlad, pri visokih temperaturah pa ob taljenju prihaja do povečane erozije tal (Kolar, 1999).

Vpliv smučišč na okolje, v katerem se gibljejo prostoživeče živali, je odvisen od zmogljivosti in obsežnosti smučišč, nadmorske višine, trajanja smučarske sezone in od obsega smučarskih aktivnosti. Poleg hrupa snežnih topov in težkih snežnih traktorjev, ki ponoči tlačijo proge, se jim v nekaterih smučarskih središčih pridruži še nočna osvetljenost smučišč, kar še dodatno povečuje okoljski stres. Tudi motorne sani vznemirjajo živali v njihovem okolju. Smučišča so pogosto poledenela, zato žival ne more uporabljati stečin, ki prečijo proge; na takšnih površinah se povečuje tudi nevarnost poškodb in zlomov. Zaradi poledenelega in stlačenega snega se zmanjšajo površine, kjer si parkljarji iščejo hrano. Zimske aktivnosti zmanjšujejo velikost in kvaliteto bivalnega prostora živalim. Vpliv vzdrževalnih in sanacijskih del je problematičen predvsem spomladi ali zgodaj poleti v času parjenja, gnezdenja in kotenje mladičev (Kolar, 1999).

6.2 VPLIV POLETNEGA TURIZMA IN REKREACIJE NA PROSTOŽIVEČE ŽIVALI

Turizem in rekreacija živali ne vznemirjata samo pozimi, ampak tudi poleti. Turisti poleti s pohodništvom, gorskim kolesarjenjem idr. živalim ne dajo miru, še posebej moteči so za divjad v času, ko se te razmnožujejo.

Planinarjenje in pohodništvo sta podobno kot smučanje množični obliki rekreacije. Do predelov proste narave, ki so nekoč bili dostopni samo najbolj zavzetim planincem, danes vodijo asfaltirane ceste in vzpenjače (gondole). Hotelska ponudba je zamenjala skromne prenočitvene možnosti visokogorskih planinskih koč. V gorskem svetu so velik problem odpadki. Čeprav imajo (ne samo na Pohorju) v visokogorju pravilo, da naj vsak počisti za sabo in odnese odpadke v dolino, so vsako leto planinske čistilne akcije nujno potrebne. Odpadne vode iz turističnih objektov v gorah predstavljajo velik problem, saj ustreznih postopkov čiščenja skorajda ni. Okolje prostoživečih živali je prizadeto predvsem zaradi množičnega obiska ljudi (Kolar, 1999).

Tudi klasično in prosto plezanje, ki ju uvrščamo med individualne športne ali rekreativne aktivnosti, vplivata na okolje živali, čeprav ta oblika rekreacije bolj kot divjad ogroža gnezdišča nekaterih vrst ptic (Kolar, 1999).

Na Pohorju se nekateri obiskovalci poslužijo še ene oblike sproščanja. To je vožnja z motornimi vozili in kolesi. Žival nujno potrebuje območja miru, kamor se lahko umakne pred vznemirjanjem. Vendar takšna območja ogroža vožnja z motornimi vozili, kot so terenski avtomobili in terenska motorna kolesa, ter vožnja z gorskimi kolesi. K zmanjšanju obremenitve okolja naj bi pripomogla Uredba o prepovedi vožnje z vozili v naravnem okolju. Ta uredba prepoveduje vožnjo vozil na motorni pogon in koles v naravnem okolju oz. v prosti naravi (izven ureditvenih območij mest, vasi in drugih naselij ter nekategoriziranih cest). Uredba je dobrodošla zaradi omejevanja vožnje s terenskimi motornimi kolesi, ki podobno kot motorne sani pozimi vnašajo terenski motorni hrup in vznemirjenje v še tako odmaknjene koticke proste narave v vegetacijski dobi. Izkušnje pa so žal pokazale, da je uredba ostala le na papirju, saj se večinoma ne izvaja. Negativna stvar uredbe je tudi ta, da enači vožnjo z motornimi kolesi z vožnjo z navadnimi kolesi. Posledice ene in druge so za okolje neprimerljive (Kolar, 1999).

Proučevanju vseh vplivov človekovih aktivnosti razkriva, da te dejavnosti pri večjih živalih (parkljarjih) povzročajo značilne spremembe naravnega srčnega ritma živali (Hafner, 2014). Vidno zaznavanje aktivnosti praviloma sproži intenzivnejše odzive živali kot slušni dražljaji. Na primer: motorne sani živali manj vznemirjajo kot turna smuka. Večje vznemirjenje vedno povzroči pojav človeka na nogah kot pa v različnih prevoznih sredstvih. V gorskem prostoru naj bi izmed »mehkih oblik« rekreacije na živali najbolj negativno vplivalo jadralno padalstvo in zmajarstvo, nekoliko manj pa gorsko kolesarjenje in turno smučanje. Prvi dve obliki sta aktivnosti, pri katerih se rekreativci hipoma pojavijo v bližini živali, zaradi česar jih poženejo v brezglavi beg. Pri gorskem kolesarjenju vpliv ni tako zelo velik, saj je omejeno le na poti in steze, kjer je žival večinoma že vajena človeka. Najbolj negativne posledice motenj so telesno slabljenje osebkov, zmanjševanje števila živali posamezne vrste in zoževanje površine njihovega življenjskega okolja, ogroženost že ogroženih vrst pa se povečuje (Hafner, 2014).

6.3 CESTNA INFRASTRUKTURA IN NJEN POTENCIALNI VPLIV NA DIVJAD

Promet je na vseh javnih in gozdnih cestah na območju Pohorja dvosmeren z izogibališči. Uporaba gozdnih cest v skladu z določili Zakona o gozdovih je na lastno odgovornost, hitrost na teh cestah pa je omejena na 20 km/h. Lokalne ceste, ki so pomembnejše, imajo vsaj v bližini večjih naselij dvosmerni promet, urejen na dveh voznih pasovih, zgornji ustroj pa je asfaltiran. Med tovrstna naselja sodijo Slovenska Bistrica, Ruše, Lovrenc, Podvelka, Vuhred, Vuzenica, Slovenj Gradec, Mislinja, Zreče in Vitanje (Natreg, 2010).

Vsa cestna infrastruktura predstavlja sistem poti, ki so povezane in dostopne prebivalcem, intervencijam, gozdno–proizvodni dejavnosti, turistični dejavnosti in rekreaciji.

Z razvojem turizma in rekreacije na Pohorju se je povečala tudi gradnja objektov in infrastrukture. Številne prometnice v okolju pomenijo motnjo v okolju, saj se jim zmanjšuje življenjski prostor, sekajo prehode živalim različnih vrst, vnašajo hrup, onesnažujejo okolje itd. Številne vrste živali (predvsem večje) se zaradi hrupa, svetlobe, vznemirjenja zaradi vozil in človekove prisotnosti, izogibajo njihovi bližini. Prometnice lahko torej zmanjšajo površino in kakovost habitata, kar pomeni, da delno preprečujejo prosto gibanje živali. S tem lahko v veliki meri vplivajo na velikost njihovih območij aktivnosti (gostejša kot je mreža prometnic, manjša območja aktivnosti imajo živali) (Hafner, 2014). Živali pri gibanju med različnimi deli habitatov tudi prečkajo cesto in tako občasno postanejo žrtve prometnih nesreč. Posledica razvoja avtomobilske industrije in pospešena gradnja novih prometnic je tudi vedno večja hitrost vožnje z avtomobili. Zaradi velikih hitrosti vozil nenaden skok živali na cesto predstavlja neizogiben trk. S povečanjem motornih vozil se je povečal tudi promet, z njim pa se večja tudi število nesreč, v katerih so udeležene prostoživeče živali (Hafner, 2014).

6.4 NEKATERE DOSEDANJE UGOTOVITVE O UČINKIH TURIZMA IN REKREACIJE

Vplivi turizma in rekreacije na okolje so različni. Učinki turizma so zelo raznoliki tako glede svojih vzrokov in nastanka kot tudi glede na pomen. Največji okoljski bremen, povezan s turizmom, bi naj bil promet turistov med njihovim domom in destinacijami, prav tako pa tudi lokalni promet znotraj ciljnega turističnega območja. Manjši delež je povezan z različnimi aktivnostmi, ki jih ponujajo turistične destinacije. Slednja se nanaša na nastanitvene zmogljivosti, restavracije in druge storitve povezane s turizmom. Preostala bremena, ki v manjši meri vplivajo na okolje, so povezana s prostočasnimi in rekreacijskimi dejavnostmi turistov (Cigale, 2009).

Turizem in rekreacija se odvijata na obsežnih površinah in posegata v življenjski prostor tako živalim kot rastlinam, zaradi tega se ni mogoče ogniti številnim in pomembnim negativnim vplivom na živi svet. Negativni vplivi imajo veliko vlogo pri izgubi življenjskega prostora prostoživečih živali zaradi gradnje infrastrukture in objektov, namenjenih turizmu in rekreaciji. Negativni vplivi poleg onesnaževanja zraka, vode in prsti poskrbijo tudi za poslabšane razmere za uspevanje živalskih in rastlinskih vrst ali pa povzročajo spremembe glede zastopanosti posameznih vrst (Cigale, 2009).

Cestni promet povzroča pomembne izgube pri določenih živalskih vrstah. Pri določenih vrst ptičev in sesalcev se je njihov teritorij močno zmanjšal, ker niso zmogle obvladati večšine izogibanja hitrim in številnim vozilom.

Turisti v naravnem okolju lahko namerno ali nenamerno prispevajo k onesnaževanju z vnašanjem semen, bolezni, odmetavanjem smeti itd.

Turisti plašijo prostoživeče živali in s tem motijo njihovo prehranjevanje in razmnoževanje, kar pa lahko povzroči zmanjšanje oziroma izginotje populacije posameznih živalskih vrst.

Gradnja objektov ter izvajanje različnih turističnih in rekreacijskih dejavnosti omejujeta prosto gibanje živalskih vrst oziroma krčita življenjski prostor tem vrstam (Cigale, 2009).

7 REZULTATI

V nadaljevanju so prikazani rezultati praktičnega dela. To je interpretacija mnenj, pridobljenih z intervjuji. Opravila sem dvanajst intervjujev, in sicer z lovci na območju Pohorja z območja občin Mislinja in Ribnica na Pohorju ter s predstavnikom Zavoda za gozdove Slovenije, KE Ribnica na Pohorju in KE Slovenj Gradec. Za izbrane intervjuvance sem se odločila, ker so strokovnjaki na tem področju, saj Pohorje zelo dobro poznajo.

Pri intervjuju me je zanimalo, katere živali so najštevilčnejše na obravnavanem območju. Zanimalo me je njihovo mnenje o turizmu in rekreaciji na Pohorju, kako vplivata na prostoživeče živali in ali imata tudi kakšen pozitiven vpliv na njih. Povedali so mi tudi, kaj pomeni vožnja z motokros motorji za naravno okolje. Na koncu pa so povedali tudi, katere ukrepe bi bilo potrebno uvesti, da bi se vpliv turizma in rekreacije na prostoživeče živali zmanjšal. Izbrala sem pet intervjujev in jih predstavila v analizi rezultatov. Predstavljena je moja interpretacija, celoten intervju pa je v prilogi.

Intervjuvanec 1 (Občina Mislinja):

Problematika

Najštevilčnejši vrsti na območju Pohorja sta srnjad in gams. Poleg teh dveh vrst pa so zavarovane vrste divji petelin, ruševец in gozdni jereb, vendar te vrste po številčnosti upadajo in jih je bilo zaradi tega potrebno zavarovati. Na splošno je turističnih destinacij na Pohorju preveč, s tem pa se vdira v življenjski prostor živali, krčijo in uničujejo se prebivalne površine. Pri pašnji in kotitvi se moti njihov mir, živali pa se v veliko primerih na človeka navadijo in niso več plašne. Številčnost živali se zaradi turizma krči, povečalo se je edino število lisic in sivih vran, ker so se te že navadile na urbano okolje. Največji problem predstavljajo razni športi z motornimi vozili (štirikolesniki, motorji, motornimi sanmi...), saj poleg tega, da motijo živali, mnogokrat pride tudi do trčenja z njimi, ki v večini primerov kasneje poginejo.

Predlagana rešitev

Eden izmed predlaganih ukrepov je postavitve zapornic na problematičnih delih, ki bi preprečevale oziroma omejevale prehod motornih vozil na določene dele, kjer se živali največ zadržujejo. Potrebno bi bilo urediti parkirišča, nepravilno parkiranje kaznovati, povečati nadzor nad kršitelji in uvesti primerne denarne kazni.

Intervjuvanec 2 (Občina Ribnica na Pohorju):

Problematika

Najštevilčnejši vrsti na območju Pohorja sta jelenjad in srnjad. Zavarovane živalske vrste so črna žolna, gozdni jereb, divji petelin, ruševец, sršenar, mali skovik in koconogi čuk, ki pa so maloštevilne in redko videne. Urejene pohodniške in rekreacijske poti ne predstavljajo tako velike obremenitve kot gobarjenje in nabiranje zelišč ter plodov, pri čemer obiskovalci zahajajo iz označenih poti in se vozijo tam, kjer je to prepovedano. Velik problem tu predstavlja vožnja z motorji in motornimi sankami, kjer se posega v življenjski prostor živali in se te dejansko nimajo več kam umakniti.

Predlagana rešitev

Ena izmed rešitev, ki bi uredila problem zavarovanih in ogroženih vrst na Pohorju, bi bila omejitev razne gradnje, uporabe in uničevanje površin ter povečanje nadzora nad kršitelji.

Sedaj se že izvaja program trajnostnega razvoja Pohorja, imenovan SUPORT, ki bo varoval pomembna območja, a ne bo krčil turizma.

Intervjuvanec 3 (Občina Ribnica na Pohorju):

Problematika

Najštevilčnejša vrsta na Pohorju je srnjad, zavarovane vrste pa so ruševca, divji petelin in mali skovik. Eden izmed večjih problemov, ki se pojavljajo na Pohorju, so neurejene cone za voznike motornih vozil in motornih sani. Kazni za te kršitelje so prenizke, kršitelje pa je v večini primerov nemogoče izslediti. Zaradi hrupa, ki ga motorna vozila povzročajo tako pozimi kot poleti, se živali nimajo kam umakniti. Velikokrat se umaknejo v nižje predele, tudi na kmetijska področja kjer nemalokrat povzročajo neželeno škodo. Tudi gobarji in zeliščarji so pereč problem, saj nabirajo gobe in zelišča v prevelikih količinah, posegajo v območja, ki so izven označenih poti, nepravilno parkirajo, odmetavajo smeti in motijo ne samo živali, ampak tudi posest tamkajšnjih kmetov. Prav tako je problematična gradnja objektov na nestavnih zemljiščih. Zakonodaja se pomika v smer, da na nestavnih zemljiščih v prihodnosti ne bo mogoče graditi objektov in se na ta način ne bo več posegalo v območja, ki so pomembna za živali.

Predlagana rešitev

Na območju Pohorja bi bilo potrebno vzpostaviti cone, kjer je turizem dovoljen in kje ne. Z zakonodajo se bo v prihodnosti omejila gradnja zemljišč na tistih območjih, kjer se zadržujejo živali. Kjer je velik problem na Pohorju nenadzorovana vožnja z motornimi vozili, bi bilo tu potrebno povečati nadzor in kršitelje primerno kaznovati.

Intervjuvanec 4 (Občina Mislinja):

Problematika

Najštevilčnejše vrste divjadi na območju Pohorja so jelenjad, srnjad, gams, divji prašič, lisica, kuni in zajec. Zavarovane vrste so divji petelin, ruševca in gozdni jereb. Številčnost živali je manjša kot pred leti, vendar turizem za to ni glavni razlog, saj so se skozi leta spremenile prehranske navade in načini reguliranja živali z lovstvom. Največji problem na Pohorju predstavlja rekreacija, kjer se uporabljajo motorna vozila – motorji, štirikolesniki in motorne sani, saj motijo živali in posegajo v njihov prostor. V živalski prostor pa se posega tudi s prekomernim ali neustreznim grajenjem objektov, ki služijo za zasebne namene ali namene rekreacije. Turizem na Pohorju ima tudi pozitiven vpliv na prostoživeče živali, saj se s čiščenjem in urejanjem rekreacijskih in sprehajalnih površin hkrati urejajo tudi pašne površine za živali.

Predlagana rešitev

Turistične dejavnosti bi se morale odvijati na kontroliranih in označenih območjih, uvesti bi bilo potrebno nadzor, ki je trenutno zelo slab. Prilagoditi bi bilo potrebno nekatero zakonodajo, da se v površine, ki so zelo pomembne za živali, ne bi več posegalo.

Intervjuvanec 5 (Občina Slovenj Gradec):

Problematika

Najštevilčnejši vrsti na Pohorju sta gams in jelenjad, zavarovane vrste pa so divji petelin, ruševca, gozdni jereb, planinski zajec, sove in vse ptice pevke. Turizem na prepoznavnost Pohorja vsekakor vpliva pozitivno, vendar ima tudi precej negativnih lastnosti. Veliki vnašalci

hrupa v okolje so stroji za izdelavo umetnega snega, ki poleg hrupa povzročajo stres in nemir. Pohodništvo na živali ne vpliva v tolikšni meri kot kolesarjenje, saj se živali kolesarjev velikokrat ustrašijo. Smučanje vpliva na ruševca in divjega petelina, saj se nimata kam umakniti, medtem ko se lahko srnjad in jelenjad umakne v nižje predele. Vsaka vožnja z motornimi vozili v naravnem okolju negativno vpliva na živali, saj jim povzroča stres, zaradi česar pa živali potrebujejo več energije, s tem pa več hrane. Če hrane ne najdejo v naravnem okolju, se začnejo zatekati v nižje predele, tudi na kmetijske površine, kjer začnejo povzročati škodo na pridelkih. Številčnost divjadi na Pohorju narašča. Pred 60 leti divjadi tu ni bilo v tolikšnem številu oz. ni bilo opaziti določenih vrst. Kasneje je bil naseljen gams in še druge vrste. S programom SUPORT se že izboljšujejo življenjski in prehrabeni pogoji živalim.

Predlagana rešitev

Ker je Pohorje turistični predel, ki naj bi veljalo za mirno okolje oddiha, bi bilo potrebno omejiti dogodke oziroma zabave, ki so preveč hrupne in ne spadajo v naravno okolje. Potrebno bi bilo omejiti gibanje obiskovalcev na predelih, kjer se zadržujejo živali, prav tako pa bi morali namestiti več plakatov in informacijskih tabel ter povečati ozaveščanje javnosti. Uvesti bi bilo potrebno nadzor nad tistimi motornimi vozili, ki ne sodijo na naravne površine (štirikolesniki, motorji in motorne sani), in za kršitelje uvesti primerno visoke denarne kazni, saj so te sedaj občutno premile.

Skupna analiza intervjujev

Opravljenih je bilo dvanajst intervjujev predstavnikov lovskih društev in zavoda za gozdove Slovenija na območju Pohorja. Iz odgovorov je razvidno, da intervjuvanci opažajo isto ali podobno problematiko, ki je povzročena s strani turizma. Problemi, ki so jih intervjuvanci izpostavili, so naslednji:

- S hrupom, ki ga povzročajo turistične dejavnosti, se krči življenjski prostor živali, moti se njihov mir pri pašnji in kotitvi, nekatere vrste zaradi tega tudi številčno upadajo.
- Divjad se zaradi poseganja v njihov življenjski prostor umika v nižje predele, kjer povzroča škodo na kmetijskih površinah in pridelkih.
- Zaradi vožnje z motornimi vozili (štirikolesniki, motorna kolesa, motorne sani, avtomobili) in uporabe strojev za izdelovanje umetnega snega se posega v življenjski prostor živali, uničujejo se naravni habitati in povzroča se nepotrebni hrup.
- Z gradnjo objektov na nestavnih zemljiščih se prav tako posega v naravno okolje in se odvzema življenjski prostor živalim.

Intervjuvanci so na podlagi problematike, ki jo povzroča turizem na področju Pohorja, podali naslednje ukrepe:

- S spremembo zakonodaje bi bilo potrebno obiskovalcem omejiti dostop do površin, kjer se zadržujejo prostoživeče živali.
- Povečati bi bilo potrebno nadzor nad turističnimi dejavnostmi, ki je po mnenju intervjuvancev trenutno slab, in kršitelje primerno kaznovati.
- Na najbolj kritičnih območjih bi bilo potrebno omejiti dovoz motornih vozil s primernimi zapornicami, urediti bi bilo potrebno primerna parkirišča.
- Območje Pohorja bi bilo potrebno urediti v podoben režim, kot ga ima Triglavski narodni park, saj bi s tem omejili gradnjo objektov na zavarovanih območjih.
- Potrebno bi bilo povečati ozaveščanje javnosti in turistične destinacije opremiti z informacijskimi tablami, da bi obiskovalci vedeli, kje so območja, kjer se živali zadržujejo, in na ta mesta ne bi zahajali oziroma vanje ne bi posegali.

8 RAZPRAVA

Cilj diplomskega dela je bil predstaviti naravne značilnosti Pohorja in negativne vplive turizma in rekreacije na prostoživeče živali na splošno ter ugotoviti, kateri ukrepi za zmanjševanje negativnega vpliva rekreacije se morebiti izvajajo že sedaj. V praktičnem delu je bil cilj, s pomočjo intervjuja lovcev in gozdarjev, ki so poznavalci razmer na Pohorju, ugotoviti, kateri so dejanski vplivi turizma in rekreacije na prostoživeče živali na Pohorju ter oblikovati predloge ukrepov, ki bi pomagali te negativne vplive zmanjšati ali celo preprečiti.

Pohorje je zaradi naravne lepote, umirjenosti in številnih rastlinskih in živalskih vrst izredno priljubljena turistična destinacija. Prav nekatere teh živalskih in rastlinskih vrst ter veliko naravnih habitatov so razlog, da Pohorje spada med območja varovanja narave. Ponuja veliko oblik rekreacije in sprostitve, zaradi česar se turisti množično odločajo za obisk tega območja Slovenije. Na območju Pohorja največkrat zasledimo naslednje vrste rekreacije: pohodništvo, gorsko kolesarjenje, turno smučanje in tudi motorizirano vrsto rekreacije, ki vključuje vožnjo s štirikolesniki, motokrosi in zimskimi motornimi sanmi. Slednja je sicer v naravnem okolju zakonsko prepovedana, vendar se kljub temu izvaja.

Za divjad na Pohorju skrbijo lovska društva, ki imajo svoja lovišča razporejena na celotnem območju. Divjad je na Pohorju dokaj številčna, prevladujejo evropska srna, navadni jelen in gams. Ostale vrste so manj številčne, vendar se še vedno pojavljajo v večini predelov Pohorja. Turizem in rekreacija imata na divjad večinoma negativne vplive, saj posegata v njen življenjski prostor in motita mir živali pri prehranjevanju ter razmnoževanju. Mnoge vrste so zaradi tega velikokrat ogrožene in preganjane.

Danes je turizem na Pohorju (in tudi drugod) veliko bolj razvit, kot je bil v preteklosti. Človek je nekoč gorski svet obiskoval le redko, večinoma peš in le v določenih letnih časih. Ko pa se je dostop do hribovskih in gorskih predelov olajšal in obisk ljudi povečal, so se okrepili tudi takšni in drugačni učinki človeka v tem okolju. Vse več ljudi hodi v hribe ali gore zaradi kvalitetnejšega preživljanja prostega časa in sprostitve (pohodništvo, gorsko kolesarjenje...) ter zaradi športnih dejavnosti (smučanje, tek na smučeh...). Z gradnjo žižnic se je na Pohorju vse bolj razvijalo smučanje, prav tako pa se je razvila vožnja z motornimi vozili. Vse te oblike turizma in rekreacije ter množični obisk vplivajo tako na naravo kot tudi na živali, ki se zadržuje na tem območju. Zrak in voda sta postala onesnažena, povečal se je hrup, ki predstavlja motnjo za živali. Živali na Pohorju se zaradi različnih motečih dejavnikov selijo v nižje predele in tako povzročajo škodo na pridelkih tamkajšnjih kmetij (divji prašič in srnjad). Z rekreacijo v naravi se povečuje količina odpadkov. Vse večji problem predstavlja gradnja rekreacijskih in ostalih objektov, ki posegajo v naravno okolje. Dostikrat se zgodi, da se ti objekti gradijo brez ustreznih dovoljenj, mnogokrat tudi v okolju, kjer je to prepovedano. Na tak način človek nedovoljeno posega v naravno okolje in krči življenjski prostor mnogim rastlinam in živalim.

Turizem in rekreacija imata skozi vso leto (tako pozimi kot poleti) zelo velik vpliv na naravo in divjad na Pohorju. Zaradi tega ne moremo izpostaviti določenega dela leta, v katerem bi vplivi bili manjši oziroma večji. Vsaka vrsta rekreacije na nek način vpliva na živali. V poletnem in jesenskem obdobju je aktualno nabiranje gozdnih sadežev, pohodništvo, kolesarjenje in vožnja s štirikolesniki ter motorji. V zimskem času pa na kakovost življenjskega okolja divjadi vplivajo delovanje smučišč, vožnja z motornimi sanmi in obratovanje snežnih topov. Umetno zasneževanje predstavlja za živali, ki ravno v zimskem času varčuje s svojo energijo, le še dodaten dejavnik vznemirjenja. Snežni topovi povzročajo hrup in s tem vznemirjajo prostoživeče živali. Tudi motorne sani predstavljajo veliko motnjo za živali.

Vožnja z motornimi vozili predstavlja največji problem ogrožanja divjadi in okolja na Pohorju. Motorna vozila imajo različne vplive na prostoživeče živali. Hrup, ki ga proizvajajo motorna

vozila povzroči nemir, motnje in stres živali, ki pa je lahko pri nekaterih občutljivih, ogroženih vrstah tudi usoden za preživetje in obstoj. Živali so še posebej ranljive pozimi, ko morajo nenehno bežati zaradi hrupa motornih sani in tako porabljajo energijo, ki jo v zimskem času zaradi pomanjkanja hrane zelo težko nadomestijo. Motorna vozila imajo negativne vplive na vegetacijo in tla.

Da bi se negativni vplivi turizma in rekreacije na Pohorju zmanjšali oziroma preprečili, bi bilo potrebno izvesti nekaj ukrepov za izboljšanje stanja. Izvajajo se že nekateri ukrepi za zmanjšanje negativnih vplivov na živali na Pohorju, ki spadajo v območje Nature 2000. Nekateri ukrepi so bili vzpostavljeni tudi v okviru projekta NATREG. Med pomembnejše ukrepe, ki bi dodatno pripomogli k zmanjšanju negativnih vplivov na divjad na Pohorju, smo uvrstili naslednje:

- Ureditev posebnih prog za štirikolesnike oziroma motorje in z zapornicami onemogočiti dostop tem vozilom na zavarovana območja Pohorja.

Najbolj izpostavljen problem na Pohorju je nedovoljena vožnja z motornimi vozili. Motorna vozila povzročajo hrup in plašijo živali v naravnem okolju. Z motornimi kolesi, motornimi sankami in štirikolesniki je dostop do območij, kjer se zadržujejo živali, precej lažji kot z ostalimi vozili, zaradi česar je problem še bolj zaskrbljujoč. Zaradi tega bi bilo potrebno na primernih delih, ki so najmanj sporna, urediti proge za ta vozila. Na tak način bi omejili prosto vožnjo omenjenih motornih vozil na celotnem območju Pohorja. Pozitivna stran teh prog je tudi ta, da bi se zmanjšala hrup in nemir, ki jih ta vozila povzročajo, saj se živali ne bi zadrževale v bližini prog, ampak na svojih stalnih mirnih pasiščih in v gozdovih.

- Ureditev parkirišč za osebna vozila, da bi se onemogočil dostop teh vozil na občutljiva območja, kjer se zadržuje divjad.

Obiskovalci mnogokrat svoja osebna vozila puščajo na mestih, kjer je parkiranje prepovedano, ali pa se vozijo na območja, kjer se zadržujejo živali. Zaradi tega bi bilo potrebno urediti primerna parkirišča na različnih območjih Pohorja, tam, kjer vožnja ni dovoljena, pa postaviti zapornice. Morebitne kršitelje bi bilo potrebno kaznovati za nepravilno parkiranje in na tak način vsaj poskusiti omejiti plašenje in motenje divjih živali na mestih, kjer se le-te zadržujejo, pasejo in razmnožujejo. Kazni za kršitelje so sedaj prenizke, zato bi jih bilo potrebno zvišati in zagotoviti zadostno število nadzornih oseb, ki bi imele pooblastila izdajati kazni. Lahko bi se povečale pristojnosti lovcev ali nadzornikov, da bi ti lahko izdajali kazni, saj se ti najpogosteje zadržujejo v gozdovih in na drugih območjih na Pohorju.

- Prilagoditev zakonodaje za območje Pohorja.

Po mnenju nekaterih intervjuvancev bi bilo potrebno območje Pohorja zavarovati podobno, kot je zavarovan Triglavski narodni park. Zaradi neprimerne izbire mest za gradnjo različnih objektov bi bilo potrebno takšne gradnje zakonsko omejiti ali celo prepovedati, da bi se na tak način ohranilo naravno okolje za rastline in živali. Omejiti bi morali tudi določene aktivnosti, ki se izvajajo na območju Pohorja. To so predvsem razne športne in družabne prireditve, ki v naravno okolje ne spadajo in zgolj motijo ter plašijo živali in posegajo v naravno okolje.

- Na vseh že obstoječih poteh urediti informacijske table, da bi turisti vedeli, kje so tista območja, kjer se zadržuje divjad.

Na mestih, kjer sedaj tečejo pohodniške poti, bi bilo potrebno namestiti informacijske table, na katerih bi bila označena mesta, kjer se zadržujejo živali, da bi obiskovalci vedeli, kam ne smejo zahajati. Informacijske table bi lahko bile nameščene že na parkirnih mestih, da bi jih

lahko videl vsak obiskovalec. Prav tako bi bilo potrebno povečati informiranost in ozaveščenost ljudi o ohranjanju in varstvu narave na Pohorju. Veliko ljudi ne ve, da Pohorje spada med zavarovana območja in ne pozna živalskih vrst, ki tu prebivajo in so zavarovane ali celo ogrožene. Turisti bi morali biti še posebej ozaveščeni o prostoživečih živalskih vrstah, ki jih bodo srečevali, in paziti na bonton ter obnašanje, ki je primerno v hribih in na zavarovanih območjih, kot je Pohorje.

9 SKLEP

Glede na to, da sta turizem in rekreacija naš vsakdanjik in da se iz dneva v dan bolj razvijata in s tem tudi vplivata na okolje in naravo, smo se trudili raziskati vplive turizma in rekreacije na prostoživeče živali na Pohorju. Pohorje je zelo priljubljena turistična destinacija. Na tem območju se izvajajo različne oblike rekreacije (pohodništvo, gorsko kolesarjenje, smučanje...). Z razvojem turizma vplivamo na okolje in prostoživeče živali, ki je na Pohorju dokaj številčna. Živalim povzročamo nemir, hrup in stres. Za zmanjšanje negativnih vplivov turizma in rekreacije je potrebno uvesti ukrepe, ki bi pripomogli k temu.

Najpomembnejši sklepi so:

- Pohorje je kot turistična destinacija dokaj priljubljeno območje za izvajanje različnih rekreacijskih dejavnosti, tako v poletnem kot zimskem času.
- Divjad je na Pohorju dokaj številčna, prevladujejo gams, evropska srna in navadni jelen, ostale vrste so manj številčne.
- Različne turistične in rekreativne dejavnosti, ki povzročajo hrup (vožnja z motornimi vozili, snežni topovi), motijo živali in imajo negativne vplive skozi vso leto.
- Največji problem predstavlja vožnja z motornimi vozili (štirikolesniki, motorna kolesa, motorne sani), ki povzročata nemir in plaši živali, da se te umikajo v nižje predele in povzročajo škodo na pridelkih tamkajšnjih kmetij.
- Eden izmed problemov so tudi snežni topovi pozimi, ki prav tako povzročajo hrup in plašijo živali.
- Gradnja turističnih in ostalih objektov na območju Pohorja se prav tako smatra kot velik problem, saj se na ta način posega v naravno okolje divjadi.
- Velikokrat se pohodniki z avtomobili vozijo na območjih, kjer je to prepovedano in plašijo živali.
- Da bi zmanjšali negativni vpliv turizma in rekreacije na prostoživeče živali, bi bilo potrebno urediti posebne proge za motorna vozila, preurediti zakonodajo in zaščititi območje Pohorja kot narodni park, urediti parkirišča za osebna vozila in omejiti gradnjo objektov na površinah, kjer se zadržuje divjad in ostale izpostavljene vrste prostoživečih živali, ter povečati informiranost in ozaveščenost obiskovalcev Pohorja o naravnih ekosistemih.

Med nastajanjem diplomskega dela sem s pomočjo različnih virov in literature spoznala območje Pohorja in prostoživeče živali, ki tam prebivajo. Raziskala sem, dejavnike turizma in rekreacije, ki večinoma negativno vplivajo na prostoživeče živali in naravo na Pohorju. Menim, da bi bilo potrebno vzpostaviti nekaj ukrepov, da bi se živali še bolj obvarovale. Potrebno bi bilo zavarovati tudi naravno okolje na Pohorju, ki je kljub vsemu za turiste izredno zanimivo in privlačno.

10 POVZETEK

Pohorje je največje hribovje v vzhodnem delu Slovenije. Razteza se med reko Dravo na severu in Dravsko-Ptujskim poljem na jugu, na zahodu seže do Dravograda in Slovenj Gradca, na vzhodu do Maribora in na jugu do Slovenskih Konjic. Zahodni del, ki je najvišji del Pohorja, leži nad Slovenj Gradcem. Ta del se imenuje Kope.

Pohorje je pomembno v ekološkem, hidrološkem in geomorfološkem pogledu. Za to območje je značilna velika pestrost kamnin; prevladujejo magmatske in metamorfne kamnine. Zaradi neprepustne kamninske podlage je na Pohorju razvito bogato vodno omrežje s potoki, slapovi in številnimi šotnimi barji z majhnimi jezerci. Pohorje sodi med območja z najbolj ohranjenimi naravnimi ekosistemi. Gozdovi pokrivajo večji del Pohorja, poleg gozdov pa pomemben delež predstavljajo tudi planje-travišča, ki se razprostirajo na planotah. Na Pohorju najdemo tudi redke in ogrožene rastlinske in živalske vrste. Za ogrožene prostoživeče živali in divjad skrbijo lovska društva, ki imajo na Pohorju svoja lovišča. Divjad za Pohorje predstavlja nekaj pomembnega, saj je njegova spremljevalka v vsakdanjem življenju. Na tem območju je divjad dokaj številčna, prevladujejo evropska srna, navadni jelen in gams. Ostale vrste so manj številčne, vendar se še vedno pojavljajo v večini predelov Pohorja.

Zaradi naravne lepote, umirjenosti in številnih živalskih ter rastlinskih vrst, je Pohorje za turiste zelo priljubljena destinacija. Obiskovalci in turisti Pohorje obiskujejo iz različnih motivov: želijo občudovati naravo ali pa doživeti različne zvrsti turizma, kot so športni, rekreativni, adrenalinski, wellness turizem. Območje Pohorja delimo na tri večje dele glede na njihove naravne in družbene razmere: severni in vzhodni del Pohorja (obsega Ribniško, Lovrenško, Ruško, Mariborsko, Slivniško, Hočko in Slovenjebistriško Pohorje ter Podvelko), južno Pohorje – Zreško Pohorje (obsegata Oplotniško, Zreško in Vitanjsko Pohorje) in zahodno Pohorje (obsega Mislinjsko, Slovenjgraško Pohorje in Dravograd, Vuzenico ter Radlje ob Dravi).

Na Pohorju največkrat zasledimo naslednje oblike rekreacij: pohodništvo, gorsko kolesarjenje in turno smučanje, prav tako pa tudi motorizirano obliko rekreacije, ki vključuje vožnjo z motokros motorji, štirikolesniki in pozimi z motornimi sanmi. Pohorje ponuja veliko možnosti za rekreacijo in sproščanje v naravi, kar privabi veliko obiskovalcev tako pozimi kot poleti. Množični obiski turistov in domačinov lahko pomenijo veliko motnjo za živali in naravo. Turizem in rekreacija imata na prostoživeče živali v večini negativne vplive. Z razvojem turizma se živalim krči življenjski prostor – vanj se posega, s čimer se moti njihov mir pri prehranjevanju in razmnoževanju. Mnoge vrste so zaradi tega ogrožene in preganjane. Največji problem predstavlja vožnja z motornimi vozili v naravnem okolju. Motorna vozila imajo različne vplive na prostoživeče živali. Hrup, ki prihaja od njih, lahko pri živalih povzroči stres, nemir in motnjo. Stres je lahko pri nekaterih občutljivih in ranljivih vrstah tudi usoden za preživetje in obstoj.

Da bi se negativni učinki turizma in rekreacije zmanjšali ali celo izničili, bi bilo potrebno vzpostaviti nekaj ukrepov za izboljšanje stanja. Urediti bi bilo potrebno posebne proge za motorna vozila, preurediti zakonodajo Pohorja, urediti parkirišča in omejiti gradnjo objektov na površinah, kjer se zadržuje divjad. Obiskovalce Pohorja bi bilo potrebno bolj ozaveščati o naravnih ekosistemi.

11 SUMMARY

Pohorje is the largest mountain range in the Slovenian part of the Eastern Alps, which with its western part, reaches the Carinthia region. It stretches between the river Drava in the north and the Dravsko-Ptujsko polje plain to the south. In the west it reaches Dravograd and Slovenj Gradec, in the east to Maribor and in the south to Slovenske Konjice. The western part, which is the highest part of Pohorje, lies above Slovenj Gradec. This part is called Kope.

Pohorje is important in ecological, hydrological and geomorphological aspects. The area is characterized by a large variety of rocks, prevalently magmatic and metamorphic rocks. Due to impermeable bedrock, Pohorje has developed a rich water network with streams, waterfalls and numerous peat marshes with small ponds. Pohorje is one of the best preserved natural ecosystems. The major part of Pohorje is covered by forests, beside them, a significant part is represented by swamp-grasslands that spread over the plateaux. We can also find rare and endangered botanical and animal species. Hunting associations with their hunting grounds at Pohorje are responsible for endangered free-living animals and other wildlife. Wild animals represent something important for Pohorje, since they are companions in everyday life. The game is quite numerous in this area, the most common are roe deer, red deer and chamois. Other species are less numerous, but still appear in most parts of Pohorje.

Due to its natural beauty, tranquility and numerous animal and plant species, Pohorje is a very popular destination for tourists. Visitors and tourists visit Pohorje due to various reasons, for example, for the nature its elf, sports, recreational, adrenaline, wellness and other types of tourism. The Pohorje region consists of three sub-regions. These areas all have their special features of natural and cultural assets, ways of life and tourist infrastructure development. These sub-regions are Northern and Eastern part of Pohorje (includes Ribniško, Lovrenško, Ruško, Mariborsko, Slivniško, Hočko in Slovenjebistriško Pohorje and Podvelka), Southern Pohorje – Zreško Pohorje (includes Oplotniško, Zreško and Vitanjsko Pohorje) and Western Pohorje (includes Mislinjsko, Slovenjgraško Pohorje and Dravograd, Vuzenica and Radlje ob Dravi).

We can mostly find recreational forms such as hiking, mountain biking, ski touring at Pohorje, as well as motorized recreation, which includes riding with motocross bikes, quad bikes and winter snowmobiles. Pohorje offers many types of recreation and relaxation in nature, which attracts a lot of visitors, both in winter and in summer. Large-scale tourists and locals visits can, however, represent a major disruption to animals and nature it self. Tourism and recreation have mostly negative effects on wildlife. With the development of tourism, the living space for animals is shrinking - it interferes their space, disturbing their peace at nutrition and reproduction. Many species are endangered and persecuted because of that. The biggest problem presents driving with motor vehicles in the natural environment. Motor vehicles have different impacts on free-living animals. The noise they make can cause stress, anxiety and disorder in wildlife. Stress can be fatal for survival and existence for some sensitive and vulnerable species. In order to reduce or even prevent the negative impacts of tourism and recreation, some measures of improvement should be established. It would be necessary to arrange special routes for motor vehicles, to rearrange the legislation of Pohorje, to arrange parking lots and to limit the construction of facilities in areas where the wild animals are about. Visitors should also undoubtedly be more aware of natural ecosystems at Pohorje.

12 VIRI IN LITERATURA

1. Ambrožič ml., B. (2017). Regijski park Pohorje – utopija ali realna prihodnost? Planinska zveza Slovenije.
2. ARSO, (2011). Dostopno na : <http://www.arso.gov.si/narava/naravne%20vrednote/>. (10.7.2016).
3. ARSO, (2011). Dostopno na: <http://www.arso.gov.si/narava/natura%202000> (10.7.2016)..
4. Bizjak, J., Bizjak, S., Dekleva, M., Jerše, B. in drugi. (2001). Turizem in okolje: *Slovenija – turistična dežela*.
5. Cenčič, L. in sod. (2010). Stanje gozdov in divjadi ter gozdarstva in lovstva na projektnem območju Pohorje. Maribor, Zavod za gozdove Slovenije. Dostopno na: http://www.zrsvn.si/dokumenti/64/2/2010/NATREG_gozdarstvo_small_1956.pdf.
6. Cigale, D. (2009). Turizem in rekreacija kot dejavnika okoljskih obremenitev. Objavljeno v GeograFF5: Okoljski učinki prometa in turizma v Sloveniji. UL FF Oddelek za geografijo. Ljubljana.
7. Črep, M. in Jeseničnik, E., (2015): Doseganje sonaravnega razvoja rekreacije na območju Smrekovca: predlogi ukrepov. Visoka šola za varstvo okolja, Velenje.
8. Gosar, A. in Jeršič, M. (1995). Slovenija: *Turistični vodnik*. Ljubljana, Mladinska knjiga.
9. Gulič, J., Danev, G., Posilovič, Š., Solar, M. (2011). Razvoj zavarovanih območij v Sloveniji. Regionalni razvoj 3: *Sklad za ohranjanje narave Pohorje*. Ljubljana, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, str. 159-160.
10. Hafner, M. (2014). Varovanje in urejanje življenjskega okolja divjadi. Ljubljana, Izdala Lovska zveza Slovenije.
11. Hecker F. in Hecker K. (2007): *Vodnik po naravi: Živali in rastline v Alpah*. Ljubljana.
12. Hansen-Catta, P.H. (2002). *Lov: Velika splošna enciklopedija*. Ljubljana.
13. Klemenc, M., (2014). Analiza nekaterih značilnosti gostov in športno-turistična ponudba na Ribniškem Pohorju. *Univerza v Ljubljani: Fakulteta za šport*.
14. Kolar, B. (1999). Ekologija živali in varstvo okolja divjadi. Ljubljana, Lovska zveza Slovenije.
15. Lešnik-Štuhec, T. (2010). Predstavitev Pohorja in posnetek stanja turizma in s turizmom povezanih dejavnosti. Dostopno na: <http://www.natreg.eu/pohorje/uploads/datoteke/Studija%20turizem%20-%20posnetek%20stanja%20112010.pdf>.
16. Lešnik-Štuhec, T. (2011). Vizija trajnostnega razvoja »zelene« ponudbe turističnega (projektnega) območja Pohorje 2030.
17. Mrak, I. (2011). Razvoj zavarovanih območij v Sloveniji. Regionalni razvoj 3: *Načrtovanje sonaravnega razvoja pustolovske rekreacije v zavarovanih območjih Slovenije – primer pohodništva*. Ljubljana, Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU.
18. Medmrežje 1: <http://www2.unwto.org/content/why-tourism> (3.4.2017).
19. Medmrežje 2: <http://www.nationalparks.gov.uk/students/ourchallenges/tourism/impactsoftourism> (3.4.2017).
20. Medmrežje 3: http://nfp-si.eionet.europa.eu:8980/irc/Download/k5eGAhJjmtGCcqM904-CPca3pOKc-p6s1GiFpHp0hLqY_uiG-jPb20s-iMmsSERLqyTKfUn2-bGq5t2Hb5Y0oZMEjMzfh5U1/oLUZ-x4bA0mOdM4_NS/POS2009_09_Narava_20100601.pdf (3.4.2017).
21. Medmrežje 4: https://sl.wikipedia.org/wiki/Gorsko_kolesarstvo (13.4.2017).
22. Medmrežje 5: <http://www.visitpohorje.si/smucisce-in-proge/> (13.4.2017).
23. Medmrežje 6: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Pohorje> (10.7.2016).
24. Medmrežje 7: Zavod RS za varstvo narave: http://www.zrsvn.si/sl/informacija.asp?id_informacija=686&id_meta_type=64 (10.7.2017).
25. Medmrežje 8: <http://ciklon.si/stran/?p=18687> (20.4.2017).

26. Medmrežje 9: Statistični urad Republike Slovenije: http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=2164408S&ti=&path=../Database/Ekonomsko/21_gostinstvo_turizem/01_21644_nastanitev_mesecno/&lang=2 (15.12.2017).
27. Medmrežje 10: <http://www.gore-ljudje.net/novosti/459> (12.7.2016).
28. Medmrežje 11: <http://www.ld-mislinja.si/index.php/divjad> (11.7.2016).
29. Medmrežje 12: <http://www.lovci.si/index.php/divjad/sesalci/37-jelenjad> (11.7.2016).
30. Medmrežje 13: <http://www.pms-lj.si/si/o-naravi/zivali/vretencarji/ptici> (20.4.2017).
31. Medmrežje 14: Zavod za gozdove Slovenije, Letni lovsko upravljavski načrt za VI. Pohorsko lovsko upravljavsko območje za leto 2014 http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/podrocja/Lovstvo/Pohorsko_LUO_2014.pdf (11.7.2016).
32. Medmrežje 15: http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/voznja/ZON_Voznja_2014.pdf (13.4.2017).
33. Medmrežje 16: <https://www.sloveniaholidays.com/destinacije/> (13.7.2017).
34. Medmrežje 17: http://www.lovska-zveza.si/lzs/prostozevece_zivali/sesalci (13.7.2017).
35. Medmrežje 18: <http://www.maribor.si/dokument.aspx?id=8334> (8.1.2018).
36. Medmrežje 19: Habjan, V., (2000). Gore – ljudje: *Lobnica na Pohorju*. <http://www.gore-ljudje.net/novosti/22092/> (15.5.2018).
37. Medmrežje 20: <https://www.visitslovenia.net/slovenija/naravne-znamenitosti/lobnica-na-pohorju/> (15.5.2018).
38. Medmrežje 21: http://www.hribi.net/gora/slap_veliki_sumik/4/916 (15.5.2018).
39. Novak, Š., Menegalija, T., Marolt, M. (2014). Triglavski narodni park: *Vpliv zimske rekreacije na zavarovane prostoživeče živali v parku*, str. 4. Dostopno na: http://www.tnp.si/images/uploads/Vplivi_zimske_rekreacije_poro%C4%8Dilo_o_analizi_zbranih_podatkov.pdf.
40. Pivka, J. (2013). Pohorje: nazaj k naravi. Založba Roman, 2013.
41. Pravilnik o kriterijih za določitev vodovarstvenega območja. Ur. I. RS, št. 64/04, 5/06. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2004-01-2915>, <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2006-01-0158>.
42. Pravilnik o pomorski opremi. Ur. I. RS, št. 24/07. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/79108>.
43. Potnik, E. (2011). Funkcionalni pristop pri analizi sekundarne sukcesije na smučarski progi na Rogli (Pohorje, SV Slovenija). Univerza v Mariboru, Fakulteta za naravoslovje in matematiko: Oddelek za biologijo.
44. Revija Lovec (6/2014). Divji petelin v Triglavskem narodnem parku: v lovišču s posebnim namenom (LPN) Triglav. Ljubljana, Lovska zveza Slovenije, str. 307.
45. Rodgers, J. (2001). Traveland Tourism: *The impacts of tourism development*, str. 69. Dostopno na: https://books.google.si/books?id=4CucAqbV3yMC&printsec=frontcover&hl=sl&source=gb_s_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false.
46. Simonič, A. (1976). Srnjad: *Biologija in gospodarjenje*. Lovska zveza Slovenije.
47. Šlaus, B. (2007). Ocenjevanje krajinske zgradbe na Pohorju. Univerza v Ljubljani, Biotehnična fakulteta: Oddelek za gozdarstvo in obnovljive gozdne vire.
48. Študija, izdelana za projekt NATREG. (2010). Dostopno na: <http://www.natreg.eu/pohorje/nacrt-upravljanja>, http://www.natreg.eu/pohorje/uploads/datoteke/2_%20OPIS%20IN%20OCENA%20OBMOCCJA.pdf (10.7.2016).
49. Uredba o zavarovanih prostoživečih živalskih vrstah. Ur. I. RS, št. 46/04. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2004-01-2216?sop=2004-01-2216>.
50. Zakon o planinskih poteh. Ur. I. RS, št. 61/07. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2007-01-3298?sop=2007-01-3298>.
51. Zakon o ohranjanju narave. Ur. I. RS, št. 96/04. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2004-01-4233?sop=2004-01-4233>.

52. Zakon o divjadi in lovstvo. Ur. l. RS, št. 16/04. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2004-01-0630?sop=2004-01-0630>.
53. Zakon o sladkovodnem ribištvu. Ur. l. RS, št. 61/06. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2006-01-2568?sop=2006-01-2568>.
54. Zakon o vodah. Ur. l. RS, št. 67/02. Dostopno na: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/37466>.

PRILOGE

Priloga 1. Intervju o vplivih turizma in rekreacije na prostoživeče živali na Pohorju.

Sem Eva, študentka na Visoki šoli za varstvo okolja, in pišem diplomsko delo, in sicer na temo kako turizem in različne oblike rekreacije (pohodništvo, gorsko kolesarjenje, smučanje, vožnja z motornimi vozili itd.) vplivajo na prostoživeče živali, ki se gibljejo na območju Pohorja. Ljudje s takšno in drugačno obliko rekreacije ogrožamo živali in okolje. Verjetno pa je vožnja z motornimi vozili danes največji problem. Ne da predstavlja nevarnost samo naravi, ogroža tudi ljudi. Zanima me, kako vi vidite ta problem, vaše mnenje, izkušnje in predloge, ki bi zmanjšali te vplive na prostoživeče živali in naravno okolje.

1. Katere prostoživeče živali najdemo na Pohorju in katera je najštevilčnejša?
2. Zavarovane živalske vrste na Pohorju (vse, kar mi lahko poveste).
3. Kaj si mislite o turizmu in rekreaciji na Pohorju?
4. Kako turizem vpliva na prostoživeče živali? Ali mislite, da imata turizem in rekreacija tudi kakšen pozitiven vpliv na te živali?
5. Ali je mogoče, da tudi živali vplivajo oz. predstavlja kakšno oviro za razvoj turizma in rekreacije?
6. Ali mislite, da je številčnost živali danes manjša kot pa npr. 20 oz. več let nazaj, ko turizem še ni bil tako razvit? Zakaj?
7. Kako se živali odzivajo na prisotnost ljudi?
8. Kaj mislite, kdaj turizem in rekreacija predstavljata največjo motnjo oz. najbolj vplivata na živali? V zimskem času (turno smučanje, motorne sani...) ali poletnem času (pohodi, kolesarjenje)?
9. Kaj pa vožnja z motokros motorji in štirikolesniki? Predstavlja to večji problem kot pa kakšna druga oblika rekreacije?
10. Kako gradnja vseh teh objektov in promet vplivata na prostoživeče živali?
11. Kakšni ukrepi bi se morali izvajati, da bi se vpliv turizma na živali zmanjšal? Ali se kakšni ukrepi mogoče že izvajajo?

Intervjuvanec 1 (Občina Mislinja):

1. Srnjad, gams.
2. Divji petelin, rušavec, gozdni jereb. Prav je, da so zavarovane, saj jih je zelo malo in številčnost še upada.
3. Preveč ga je. Moralo bi biti več mirnih con.
4. Pozitivnega nima. Živali nimajo svojega miru, ob vsakem vremenu se lahko kadarkoli in kjer koli pojavi človek. Vdiranje v njihov življenjski prostor. Veliko se živali navajajo na človeka, se ne boji bližine in družbe, kar ni prav.
5. Mi smo ovira živalim, ne one nam, saj mi vdiramo v njihov življenjski prostor in jim ga krčimo.
6. Številčnost je večja edino pri lisicah, sivih vranah, ker so se hitreje prilagodile urbanemu okolju. Divjadi pa ne, ker krčimo njihov življenjski prostor z gradnjami turističnih centrov, intenzivnim kmetijstvom.
7. Počasi se prilagaja. Spremenile so se njihove življenjske navade, so bolj aktivne ponoči, ko imajo mir. Manjša pozornost naravnih ovir (prepadi, ceste) zaradi bežanja in strahu pred ljudmi, štirikolesniki, motorji, avtomobili itd.
8. V vseh letnih časih, spomladi nimajo miru pri kotitvi mladičev, poleti nimajo miru pri pašni, jeseni med parjenjem, pozimi pa je stres večji zaradi premalo hrane, pri bežanju pa potrebujejo še več hrane. Je pa vedno več motorjev in motornih sani ki so veliko hujša motnja kot naravni sprehajalci.
9. Da. To je najhujša oblika motnje narave. Ne samo da s hrupom in hitrostjo predstavljajo nevarnost živalim, naredijo tudi veliko škode na površinah vožnje in okolju.

10. Krčimo življenjski prostor, ceste so ovire na stečinah in živali niso navajene prečkati ceste, velikokrat pride do trčenja. Tudi sama gradnja je velik poseg v njihov življenjski prostor z ogromno hrupa in ostalimi motečimi dejavniki.
11. Ukrepi, kot so rampe na cestah, so dobri, vendar ne preprečijo vožnje z motokros motorji in gobarjev ter ostalih nabiralcev. Prepovedati motokros motorje, štirikolesnike in sani. Povečati bi se morale kazni in nadzor, omejiti nekatere prehode, usmerjati ljudi na urejene poti, kjer s hojo ne motijo živali in ne uničujejo narave. Urejena parkirišča in kazni za neprimerno parkiranje. Najpomembneje je, da omejimo prostor na okolje kjer še ni živali in kjer so že centri. Ljudje ne bi smeli hoditi vse povprek. Opozarjati ljudi na primerno obnašanje, kot so glasno govorjenje, odlaganje odpadkov, prižiganje ognja itd.

Intervjuvanec 2 (Občina Ribnica na Pohorju):

1. Najštevilčnejša divjad na Pohorju je jelenjad in srnjad.
2. Zavarovane živalske vrste so: črna žolna, gozdni jereb, divji petelin, ruševac, sršenar, mali skovik, koconogi čuk. So ogrožene in redko videne.
3. Rekreacija na Pohorju, kot sta pohodništvo po markiranih poteh in smučanje po urejenih progah, ne predstavljata slabega vpliva na samo okolje in populacije živali. Večjo obremenitev vidim recimo pri pobiranju borovnic ter nabiranju gob (ljudje prebrskajo vsak kotichek ter so na terenu že ob zelo zgodnjih urah še po temi, zvečer pa zelo dolgo tudi do teme, ne upoštevajo cestnega režima, recimo, kjer je prepovedan promet se veselo vozijo). Največji problem pa so motokros motorji po naravnem okolju ter vožnja z motornimi sankami.
4. Turizem vpliva na prostoživeče živali negativno. Turizem nima pozitivnega vpliva na živali.
5. Na nek način je manjša ovira na nekaterih manjših predelih, vendar je noben ne upošteva – motokros motorji, vožnja z motornimi sanmi.
6. Številčnost živali je danes manjša kot pred 20 leti. Naravno okolje s strani ljudi ni bilo tako obremenjeno, kot je danes, živali so imele mir, danes pa praktično ni koticčka, kjer bi žival imela mir in bi se lahko počutila varno (da nebi bila vznemirjena). Pred 20 leti še niso brneli motorji praktično povsod, po rezervatih, po rastiščih divjega petelina...
7. Živali se odzivajo na prisotnost ljudi tako, da se umaknejo.
8. Turizem in rekreacija predstavljata za živali motnjo skozi celo leto, toda največjo pa v zimskem času (turno smučanje, motorne sani).
9. Največji problem v naravnem okolju predstavljajo motokros motorji in štirikolesniki. Sedaj je na Pohorju postalo stanje nevzdržno, to, kar se sedaj dogaja, je zaskrbljujoče in obupno.
10. Z gradnjo objektov se poveča število ljudi in s tem večja obremenitev na okolje kakor tudi promet. Skratka, negativno vpliva na živali.
11. Mogoče bi morali spremeniti Pohorje v park, kakor je Triglavski narodni park, s tem bi se omejile razne gradnje ter povečal nadzor nad površino. Za tiste, ki jih dobijo pri vožnji z motorji v naravnem okolju, bi morali povečati kazni ter uničiti motor, motorne sani. Izvaja se Trajnostni razvoj Pohorja SUPORT, ki bo varoval pomembna območja, a ne bo povozil turizma.

Intervjuvanec 3 (Občina Ribnica na Pohorju):

1. Srnjad
2. Ruševac, divji petelin, mali skovik.
3. Turizem je nujno potreben za obstoj ljudi na podeželju (Pohorju), vendar bi bilo s strani države potrebno urediti conacije, območja, kjer se turizem lahko odvija, in območja, kjer se turizem nebi smel odvijati.

4. Turizem, ki je v mejah sprejemljivosti (tako po številu obiskovalcev kot tudi hrupom), živali ne moti preveč. Živali se navadijo na obiskovalce v gozdu. Turizem, ki povzroča prekomeren hrup (divje vožnje z motornimi sanmi ali motokros motorji...).
5. Živali neposredno ne vplivajo na razvoj turizma in rekreacije. Pomembno je, da je živalim poleg možnosti razvoja turizma omogočen dovolj velik »neokrnjen« življenjski prostor.
6. O tem, ali je živali številčno več ali manj, ne vem. Dejstvo pa je, da se žival - divjad seli na nižje dele Pohorja, na travnike in pašnike kmetov, ker se zaraščajo planje. Menim, da turizem na Pohorju ne vpliva na število živali.
7. Žival je navajena obiskov ljudi.
8. Verjetno pozimi.
9. Motokros motorji, štirikolesniki, motorne sani...predstavljajo velik problem na Pohorju. Premajhne kazni, neučinkovitost nadzora (policisti izjavljajo, da je voznika motorja nemogoče uloviti), ni urejenih prog, na katerih bi se vozniki lahko vozili. Velik problem na Pohorju pa so tudi gobarji in zeliščarji. Ti neusmiljeno lomastijo po gozdu, pobirajo prekomerne količine gozdnih sadežev (borovnice poberejo še zelene, gobe pobirajo kar na travnikih pred hišami/domačijami kmetov), ki jih nato preprodajajo, odmetavajo smeti, parkirajo na neprimernih mestih, si prilaščajo sadje, ki leži pod sadnimi drevesi in večkrat motijo posest kmetov, ki zemljo na Pohorju obdelujejo.
10. Gradnja objektov (hoteli, apartmajske hiše...) se tako lahko odvija le na stavbnih zemljiščih, naseljih, in zakonodaja se pozitivno spreminja tudi v to smer. Iz prostorskih planov se izvzemajo stavbe bivših koč, žag, mlinov... Na teh območjih torej ne bo več mogoče graditi vikendov.
11. Conacija in vzdrževanje planj na ovršju Pohorja, da bi se divjad tam tudi zadrževala. Sedaj se divjad seli nižje na travnike kmetov in tam povzroča škodo (divji prašič, ki uniči velike površine travnikov/pašnikov, jelenjad drgne ob drevesa in se hrani z vršički mladega drevja...). Ukrepov ni zaznati, razen določen vstrel s strani lovskih družin.

Intervjuvanec 4 (Občina Mislinja):

1. Najštevilnejše prostoživeče živali na Pohorju: srnjad, jelenjad, gams, divji prašič; med zvermi: lisica, kune; med ptiči pa rušavec, divji petelin, jereb; mala divjad: divji zajec, fazan.
2. Zavarovane živalske vrste na Pohorju: ptiči (divji petelin, rušavec, gozdni jereb...), bober in vidra ob Dravi.
3. Turizem in rekreacija sta na Pohorju pomembna in imata prihodnost, naravno okolje je ohranjeno in pestro.
4. Turizem ima določen vpliv na živali; je pa res, da so živali tudi prilagodljive, če se turizem odvija v nekih "normalnih" mejah; pozitiven vpliv turizma na živali npr. vzdrževanje vedut, razglednih točk in čiščenje pohorskih planj pomeni tudi pasišča za prostoživečo žival.
5. Pri razvoju turizma in rekreacije je divjad upoštevana - torej je tudi delno omejujoča.
6. Številčnost živali (divjadi) je danes manjša kot pred leti, mislim pa, da to ni povezano z razvojem turizma in rekreacije, ampak so spremenjene prehranske možnosti, številčnost je regulirana z lovnim gospodarjenjem.
7. Živali se na prisotnost ljudi prilagajajo.
8. Turizem in rekreacija sta motnja, ko se človek rekreira s pripomočki, ki so hrupni - motorne sani in motokros motorji, štirikolesniki - ropotala, ki gotovo motijo, ne glede na letni čas; pohodništvo, kolesarjenje nista problem.
9. MOTNJA, problem!
10. Prostoživeče živali človeka za svoj obstoj in razvoj načeloma ne potrebujejo – torej objekti in promet delujejo na živali kot motnja.

11. Turizem se naj razvija na za to določenih in izločenih površinah in na predpisan določen način; prav tako rekreacija. Zakonodaja predpisuje, praksa zataji! Kontrola ni zadostna!

Intervjuvanec 5 (Občina Slovenj Gradec):

1. Prav na Pohorju in Slovenjgraškem Pohorju je gams, na Lovrenškem in Mb Pohorju pa jelenjad.
2. Zaščitena (ne lovna) vrsta: divji petelin, rušavec, gozdni jereb, planinski zajec, sove, žolne, (vse ptice pevke so zaščitene).
3. Če gledamo Kope (Vabo), te zabave, ki jih prirejajo – tega ne bi smelo biti. Pohorje rabi take turiste, ki pridejo na oddih (mir). Turisti bi hodili v naravo, se sproščali. To bi bilo veliko bolje in za turiste in za ponudnike, prav tako pa tudi za živali.
4. Turizem prav tako v neki meri vpliva na prostoživeče živali, vendar se le - te ljudem prilagajajo. Npr. pohodništvo ne vpliva toliko na živali kot pa kolesarstvo (kolesar se hitro pripelje in žival se ustraši – stres). Smučanje vpliva na divjega petelina in ruševca, ne pa na jelenjad in srnjad. Rušavec ostane na vrhu, medtem ko gams in jelenjad gre nižje. Topi (umetni sneg) - hrup, nemir, stres živali. Pozitivno: bistveno gre za kulturno krajino, ki je ključna za turizem na Pohorju. Njegova oblika je bistvena za turizem (tudi doživljanje živali). Ohranjanje teh planj je pozitivno za žival. Na Pohorju so tudi pasišča (visokogorski travniki). Negativno: ta prostor je za obiskovalce prevelik (Rogla, MB Pohorje). Morali bi omejiti obiskovalce. Časovno omejiš obiske na tistih mestih, ki so za živali (divjad) ključne.
5. Živali tudi lahko vplivajo na razvoj turizma. Na Pohorju je turizem doživljajski, prostoživeče živali so ključnega pomena. Turistom ponujajo naravno okolje. Preko delavnic NATREG se izvajajo različne dejavnosti, kaj si ljudje želijo na Pohorju.
6. Zdaj je živali več. Številčnost narašča. Kaj vpliva na tak proces, nimajo podatkov. Na Pohorju ni nekega vpliva glede turizma. Številčnost gamsa ne pada – stabilno. Divji prašič na Pohorju – stabilno, ne moremo trditi, da narašča. Pri divjem prašiču so konflikti zaradi škode. Pred 60 leti jelenjadi na Pohorju ni bilo, vendar to ne pomeni, da je sploh ni bilo. Potem je bila naseljena. Pride do stika Karavank in Pohorja. Jelenjad imamo po celem Pohorju. Gamsa na Pohorju ni bilo, je prišel kasneje (1990. so bili prvi znaki gamsa). Peca je tipično okolje za gamsa, medtem ko Pohorje ni.
7. Živali se prilagajajo ljudem, tako da so navajeni na prisotnost obiskovalcev.
8. Zimski čas je bolj kritičen.
9. Največjo motnjo predstavlja vožnja v naravnem okolju. Vsak nemir živali plaši. Živali se na pohodnike, navadne obiskovalce navadi, če pa pride motor, je pa čisto drugače. Stres živalim zmanjša energijo – potrebujejo več hrane, če hrane ni, jo iščejo v gozdu. To pa predstavlja problem za lastnike gozdov in gozdarje. Pohodništvo, kolesarjenje, smučanje,...so lažje motnje – žival že prilagojena.
10. Ukrepi, ki se zdaj izvajajo preko projektov (SUPPORT) ponudnikov na Pohorju, želje koristnikov. Z določenimi ukrepi se izboljšujejo življenjski prostori živalim (izboljšujejo se njihovi bivalni in prehranjevalni pogoji). S tablami, obveščevalnimi plakati, ozaveščenost javnosti... Glede motokros motorjev pa izvajajo denarne kazni (vendar so premile, zato se noben ne drži tega, da je vožnja v naravnem okolju prepovedana), vsa vozila bi morala biti registrirana. Določiti bi morali prostor, kjer bi se lahko vozili (prostor, kjer je vpliv najmanjši) – tudi za motorne sani.

Intervjuvanec 6 (Občina Slovenj Gradec):

1. Srnjad, jelenjad, gamsi, zajci, divji prašiči,...
2. Rušavec, divji petelin
3. Turizem je premalo razvit. Več bi bilo potrebno turizma, ki ne vpliva slabo na naravo.

4. Turizem, ki proizvaja hrup, slabo vpliva na živali in ruši njihov naravni sistem. Ni pozitivnega vpliva.
5. Živali so velika »ovira«, potrebno jih je upoštevati pri samem razvoju in usmeritvah.
6. Število živali je verjetno bolj kot ne enaka, saj za to skrbijo lovci z določenim številom odstrelav.
7. Živali se ljudi bojijo in se jim umikajo. Ne živijo več v miru. Vedno bolj morajo zaščititi svoje mladiče in zaradi tega znajo biti tudi napadalne – v samoobrambi.
8. V obeh časih.
9. Motorje bi bilo potrebno popolnoma prepovedati na Pohorju, kjer ni gozdnih cest.
10. Živali so vznemirjene, saj se jim s tem ruši njihovo naravno ravnovesje.
11. Prilagajanje turizma živalim, da se živalim (ki na Pohorju živijo že leta) ne bi bilo potrebno prilagajati turizmu.

Intervjuvanec 7 (Občina Mislinja):

1. Na Pohorju je veliko živali, najštevilčnejše pa so: jelenjad, srnjad, gams, divji prašič, lisice, zajci, divji petelin in še veliko drugih.
2. Zavarovane vrste: divji petelin, rušavec, gozdni jereb, črna žolna, bober, ...
Te vrste so ogrožene saj jih je zelo malo in številčnost še upada zato je prav, da so zavarovane.
3. Turizem na Pohorju mora biti v takih merah, da ne vznemirja živali in da ne posega preveč v naravno okolje. Kajti, če se bo preveč gradilo, razvijalo v naravnem okolju, bodo postala velika naselja in za turiste ne bo več zanimivo. Zelo so moteči motokros motorji, pozimi pa motorne sani. Zelo pa opažam, da močno podirajo na Pohorje razne inštitucije in posegajo v naravni prostor. Govorijo pa, da širijo turizem itd. Vprašati se je treba, kakšen turizem bi radi imeli. Da ne bi preveč motil naravno okolje in živali. Moram pa tudi povedati, da na Pohorju je veliko privat lastnine in tudi z lastniki je potrebno pristopiti v stik.
4. Turizem sigurno negativno vpliva na živali. To je vznemirjenje in stres. Živali rabijo mir, še posebej pozimi ko miruje in ne troši energije, ker nima dovolj hrane.
5. Živali nikakor ne morejo predstavljati kakršno koli oviro za razvoj turizma.
6. Neke bistvene razlike ni med številčnostjo živali nekoč in danes. Živali se na prisotnost ljudi tudi navadijo, poleg tega pa za živali, posebej divjad, skrbimo lovci.
7. Kot sem že povedal, živali se na prisotnost ljudi navadijo. Je pa res, da se zaradi prevelikega obiska ljudi žival raje umakne v nižje predele. Kar je pa za obdelovalce kmetijskih površin velik problem, saj jim divjad uničuje njive in njihove pridelke (npr. divji prašič).
8. Mislim, da kar skozi celo leto
9. Seveda! Vožnja z motokros motorji je najbolj moteča oblika rekreacije za živali. Na Pohorju je tega veliko. Potrebno bo uvesti strožje ukrepe.
10. Gradnja objektov in promet slabo vplivata na živali. Z gradnjo objektov se zmanjšuje njihov življenjski prostor.
11. Višje kazni in nadzor za vožnjo v naravnem okolju, te oblike rekreacije ne morejo prepovedati, bi pa lahko naredili kakšen poligon za vožnjo z motokros motorji. Postaviti zapornice in table, da bi pohodniki vedeli kje se lahko gibljejo. Morda bi morali javnost bolje ozaveščati o obnašanju na takšnem območju (hrup, odlaganje odpadkov, ...). Moje mnenje, kot poklicni lovski čuvaj na Pohorju je, da naj turizem gre v takšno smer, da ne bo preveč škodil naravnemu okolju.

Intervjuvanec 8 (Občina Mislinja):

1. Jelenjad, srnjad, gams, divji petelin, divji prašič, kuna, sova, zajec
2. Divji petelin, rušavec, ...
3. Zelo moteče za prostoživeče živali.

4. Kakršen koli poseg v naravo nima pozitivnega vpliva na prostoživeče živali. Na živali pozitivnega vpliva ni.
5. Da.
6. Da. Nekoč lovne živali so zdaj zaščitene.
7. Živali se izogibajo ljudi, zbežijo, se skrijejo.
8. V obeh letnih časih vznemirjamo živali. Največji problem pa so motorne sani oz. ostala vozila.
9. Motorji in štirikolesniki so največji problem.
10. Z gradnjo objektov imajo živali vedno manjši življenjski prostor.
11. Gibanje samo po označenih poteh, brez motornih vozil. Večji nadzor in kazni za vožnjo po prepovedanih poteh, cestah.

Intervjuvanec 9 (Občina Slovenj Gradec):

1. Srnjad, gams, mali in veliki divji petelin, jelenjad, sove, planinski zajec, krokarji, lisica, kune, divji prašič, ptice ujede, gozdni jereb. Najštevilčnejši so gamsi.
2. Veliki in mali petelin, krokar, gozdni jereb, planinski zajec, sove, vse ptice ujede (kragulj, kanja...), ptice pevke (senička, brglez, kosi,...).
3. Turizem in rekreacija siromašita življenjski prostor živalim.
4. Turizem vpliva na življenjske navade živali na Pohorju in na njihov življenjski prostor. Turizem nima pozitivnega vpliva na živali.
5. Živalstvo vpliva na razvoj turizma.
6. Številčnost divjadi je manjša kot pred dvajsetimi leti. Takrat še ni bilo motornih vozil. Turisti so se držali gozdnih markiranih poti.
7. Živali se na prisotnost ljudi odražajo z begom in svojim neznačilnim obnašanjem za posamezno vrsto – divji petelin.
8. Turizem in rekreacija predstavljata motnjo poleti in pozimi. Poleti: kolesarji, motokros motorji, štirikolesniki, nabiranje gozdnih sadežev. Pozimi: turno smučanje, motorne sani, ki vznemirjajo divje živali.
9. Vožnja z motornimi vozili predstavlja veliko motnjo za divje živali, kot pa druge oblike rekreacije.
10. Posamezne gradnje objektov zelo vplivajo na življenje in obnašanje živali, saj jim siromašijo življenjski prostor, stoletne stečine in napajališča.
11. Prepovedati bi bilo potrebno motorna vozila v naravnem okolju. Na Pohorju so določene gozdne ceste zaprte z zapornicami, čisti se tudi zaraščenost Pohorja.

Intervjuvanec 10 (Občina Slovenj Gradec):

1. Srnjad, jelenjad, gams, divji prašič, divji petelin. Najštevilčnejši je gams.
2. Veliki in mali petelin, gozdni jereb.
3. Turizem in rekreacija vplivata na življenjski prostor živali ter na njihovo obnašanje (divji petelin).
4. Vplivata s tem, da jim jemljeta življenjski prostor. Nimata nobenega pozitivnega vpliva na živali.
5. Je mogoče, da tudi živali predstavljajo oviro za razvoj turizma.
6. Številčnost divjadi je manjša kot pred dvajsetimi leti.
7. Živali se vznemirijo.
8. V zimskem času.
9. Seveda predstavlja.
10. Odvzemajo jim življenjski prostor.
11. Ljudi bi bilo potrebno bolj osveščati o življenjskem okolju divjadi. Omejiti bi bilo treba vožnjo z motorji. Določeni ukrepi se izvajajo, kot so zapore gozdnih cest, ampak se jih malokdo drži.

Intervjuvanec 11 (Občina Mislinja):

1. Srnjad, jelenjad, divji prašič, divji petelin, zajec, jazbec, lisica, kune, ptice pevke, sove, golobi. Najštevilčnejše so srnjad, jelenjad in ptice pevke.
2. Divji petelin, ptice pevke, sove,...
3. Premalo razvito.
4. Turizem vpliva negativno na prostoživeče živali. Nima nobenega pozitivnega vpliva.
5. Ne.
6. Da. Življenjski prostor je zmanjšan.
7. Stresno, plašno,...
8. V zimskem času (motorne sani in smučanje izven označenih prog).
9. Največji problem je vožnja z motornimi vozili po gozdu.
10. Živali se umikajo na mirnejše kraje, zato je na nekaterih mestih preštevilčnost in pride do poginov in bolezni. Pri prometu je največ povoza.
11. Urejen in organiziran turizem – urejene poti za pohodnike in motoriste. Mirne cone itd. Ukrep mirne cone se izvaja v Tolstem Vrhu pri Mislinji za divjega petelina.

Intervjuvanec 12 (Občina Mislinja):

1. Jelenjad, divji prašič, srnjad, divji petelin, zajec, jazbec, gams, sove.
2. Ogrožene vrste: divji petelin, golobi, ujede (kragulj, skobec, ...).
3. Turizem je še v razvoju. Lahko bi bilo bolje poskrbljeno za turiste.
4. Negativno – zmanjšuje življenjski prostor živalim.
5. Delno.
6. Ja.
7. Nekateri se navadijo na ljudi, spet druge zamenjajo življenjski prostor.
8. V času sezon, tako zimskem kot letnem času.
9. Od začetka je največji problem hrup, ne glede na obliko rekreacije, kasneje pa se navadijo.
10. Živali se umikajo stran od gradbišč.
11. Bolje označene turistične poti. Izvaja se ukrep mirne cone v Tolstem Vrhu za divjega petelina.